

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2015/2016

Monika Novotná

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra slavistiky

Tradice české a ruské vánoční povídky

Bakalářská práce

autor: Monika Novotná

studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

studijní obor: Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

vedoucí práce: Mgr. Elena Anatolievna Vasilyeva, CSc.

Hradec Králové

03.05.2016

Zadání bakalářské práce

Autor: Monika Novotná

Studium: P111495

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání, Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Tradice české a ruské vánoční povídky**

Název bakalářské práce AJ: Tradition of the Czech and Russian Christmas Story

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá rozvojem české a ruské vánoční povídky. Pozornost je věnována specifickým rysům tradiční vánoční povídky a také modifikacím tohoto žánru v současné literatuře.

Anotace:

Práce se zabývá rozvojem české a ruské vánoční povídky. Pozornost je věnována specifickým rysům tradiční vánoční povídky a také modifikacím tohoto žánru v současné literatuře.

Garantující pracoviště: Katedra slavistiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Elena Anatolievna Vasilyeva, CSc.

Oponent: Mgr. Jana Kostincová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.3.2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

podpis

Anotace:

NOVOTNÁ, Monika. *Tradice české a ruské vánoční povídky*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 73s.

Bakalářská práce.

Práci jsem zaměřila na tradici české a ruské vánoční povídky. Zajímá mě tedy, zda existuje tradice vánoční povídky v České republice a v Ruské federaci, její případný vývoj a proměny v různých etapách časového vývoje. Uvádím příklady povídek různých autorů a jejich rozbor. Hledala jsem především společné, ale zmiňuji i odlišné znaky vánoční povídky. U vánočních povídek jsem provedla rozbor a charakteristiku hlavních postav.

Klíčová slova: vánoční povídka, české a ruské tradice, Vánoce, povídka,

...

Annotation:

NOVOTNÁ, Monika. *Tradition of the Czech and Russian Christmas story*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2016, 73 pp.

Work I focus on the tradition of Czech and Russian Christmas stories. I wonder, therefore, whether there is a tradition of Christmas stories in the Czech Republic and in the Russian Federation, its possible developments and transformations in various stages of development. I present examples of stories of different authors and their analysis. I was looking for, but I mention in particular the common as well as different characters of the Christmas story. The Christmas stories I've done an analysis of the characteristics of the main characters.

Keywords: christmas story, Czech and Russian traditions, Christmas, story, ...

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Vývoj ruské vánoční povídky	8
2.1	Počátky ruské vánoční povídky v 18. století.....	8
2.2	Ruská vánoční povídka v 19. století	11
2.2.1	První polovina 19. století.....	11
2.2.2	Druhá polovina 19. století.....	18
2.3	Vánoční povídka od 20. století až do současnosti.....	29
2.3.1	významný autor 20. století - Vladimír Vladimírovič Nabokov	32
2.3.2	Současní autoři píšící vánoční povídky a jejich díla.....	33
2.4	Shrnutí vývoje ruské vánoční povídky.....	40
3	Vývoj české vánoční povídky	41
3.1	České Vánoce.....	41
3.2	19. století - vznik české vánoční povídky	43
3.2.1	Motiv Vánoc v české literatuře 19. a 20. století	44
3.2.2	Česká vánoční povídka od 20. století až do současnosti	55
3.3	Shrnutí vývoje české vánoční povídky	62
3.4	Závěr: Česká vánoční povídka versus ruská vánoční povídka.....	63
	Použitá literatura:	65

1 Úvod

Tématem mé bakalářské práce je Tradice české a ruské vánoční povídky. Zaměřím se na to, kdy tento žánr vznikl a jak se napříč stoletími vyvíjel a měnil. Pokusím se vytyčit základní pravidla pro psaní tohoto žánru. Pozornost věnuji především devatenáctému století, zmiňuji budoucí i současné autory, zabývající se tímto žánrem.

Uvedu vánoční povídky nejznámějších ruských a českých autorů, zabývající se tímto tématem. Z ruských představitelů, jsou jimi autoři jako: Nikolaj Vasiljevič Gogol, Fjodor Michajlovič Dostojevskij, Anton Pavlovič Čechov, Nikolaj Semjonovič Leskov a mnoho dalších. Mezi české můžeme řadit Ignáta Herrmanna, Karla Klostermanna, Ludvíka Aškenazyho, Jakuba Arbese a ze současných autorů třeba Petra Šabacha, ...

V závěru by mělo následovat srovnání tradice ruské a české vánoční povídky, jejich vznik, vývoj a jejich momentální postavení v literatuře.

2 Vývoj ruské vánoční povídky

2.1 Počátky ruské vánoční povídky v 18. století

Vánoční povídka je založena na folklórním základě. Je jedním z žánrů kalendářní slovesnosti, která se zaměřuje na určitou část roku. U literárních děl se provádí průzkum, a to v oblasti etnografie a folklóru. Volné dny, ke kterým patří i dny sváteční, se liší od těch všedních, pracovních (будни).

Období svátků (святки) začíná 25. (7.) prosince – zrozením Krista a končí 6. (19.) ledna – jeho křtem. Tedy začíná i končí obdobím dvou velkých křesťanských svátků. Sváteční obyčeje a zvyky se liší v rámci světadílů, zemí, ale dokonce i regionů. V některých ruských krajích se začíná slavit již 6. prosince, v den svatého Mikuláše (Николы зимнего).¹ Zpočátku se na Rusi na konci prosince slavil svátek „Коледы“ (Авсенья, Таусенья)², což byli pohanští bohové, kteří představovali rodící se slunce. Po přijetí křesťanství církev začala slavit narození Ježíše Krista 25. prosince. Nový rok se dříve v Rusku slavil 1. března, později 1. září, v souvislosti s přijetím křesťanství a změnou kalendáře. Za vlády Petra I. byly přeneseny oslavy Nového roku na 31. prosince - 1. ledna. Mísily se zde tedy zvyky a tradice těchto svátků:

1. svátky jsou považovány za velké běsnění démonických sil, jež svádí křesťany ke špatným činům, proto by lidé právě v těchto dnech měli být zvláště ostražití.³
2. jsou na hranici nové a staré doby; jsou dobou, kdy lidé chtějí znát svůj osud; pokoušeli se o to formou věštění, které se stalo hlavní charakteristikou svátečního chování, jež církev ostře odsuzovala, považovala ho za spojení s nečistou silou; věštbu podstupují lidi vědomě, bez amuletů a většinou v noci

¹ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, str. 25. ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

² tamtéž

³ ЕЛИЗАРОВА, Екатерина. *Кого боялись в святки, или Что такое «страшные вечера»?*
Dostupné z: <http://shkolazhizni.ru/fengshui/articles/12357/>

= nejnebezpečnější část dne; Zvláštní formou bylo kolektivní věštění, které nebylo tak nebezpečné; sny byly považovány za prorocké

3. jsou časem setkávání, večírků, besed a her, hlavní roli v nich hrála především mládež (zpěv, tanec, hraní her, ...; tradovalo se, že čím veselejší je člověk na Nový rok, tím bude onen rok lepší)
4. se svátky je také spojené tzv. *пряженье* = rozprostraněný obyčej, při kterém se lidé oblékají do různých kostýmů (např.: zvířat, ptáků – koza, kuň, medvěd, slepice, jestřáb, ...), symbolizuje plodnost; postupem času se tento zvyk stal pouze prostředkem zábavy, jejímž cílem je obléci se tak, aby člověk nebyl poznat a vypadal směšně; převlékat se za čerta, či nebožtíka se pokládalo za hřích – hrozilo nebezpečí, že se nečistá síla pomstí
5. jsou dobou obzvlášť intenzivní, co se týká manželských vztahů: sváteční hry byly prostředkem seznámení, výběru nevěst, sblížení mladých lidí (věštba umožňovala dívkám, či chlapcům vidět jim souzené protějšky a zjistit o jejich charakterových rysech více)⁴

Svátečním dnům byla tedy připisována možnost způsobovat specifické situace a příhody. Vypráví se, že ve sváteční dny se „aktivují“ takzvané nečisté síly, jež svádí lidi ke zlu. Většina těchto příběhů měla výchovný charakter. Přístup k tradicím a jejich udržování na vesnicích se liší od těch ve městech. Zatímco na vesnicích se lidé snaží uchovávat původní tradice a zvyky, ve městech na ně lidé spíše zapomínají a nahrazují je zvyky novými, což je opět spojeno s pohanským náboženstvím. Na vesnicích dodnes zůstávají dozvuky dřívějších vánočních svátků, to souvisí s rozdílnou mentalitou, způsobem života a vztahem k tradicím u obyvatel měst a venkova.

Dříve se takovéto příběhy dostávaly do podvědomí lidí především prostřednictvím ústní formy, v psané formě se objevují teprve až na konci 19. století. Zpočátku byly příběhy tištěny zvláště v časopisech a novinách. Příkladem mohou být noviny

⁴ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, str. 26-29. ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

„Московский телеграф“, do nichž sám jejich vydavatel N. A. Polevoj (Н.А.Полевой) přispíval. Až v roce 1826 vydává dílo s názvem Vánoční povídky („Святочные рассказы“).⁵ N. A. Polevoj byl ruský spisovatel, dramaturg, literární a divadelní kritik, žurnalista, historik a také překladatel. Publikoval články v novinách. Byl prvním, kdo napsal dílo o Vánocích. Napsal již zmiňované Vánoční povídky, v nichž píše o starcích, jež o svátcích vzpomínají na své vlastní příběhy, které sami zažili, či vypráví příběhy, které se staly jejich příbuzným a známým.

Ústní vánoční příběhy (святочные былички) se vyprávěly v zimním období, o svátečních večerech. Jejich námětem byly kritické situace, ve kterých se lidé ocitali tváří v tvář nečisté síle. Člověk je vystaven nebezpečí, často za svou neznalost, lehkomyšlnost a lehkovážné chování platí svým životem, zdravím nebo ztrátou blízkých osob. Zachránit takového člověka mohl anděl ochránce nebo zkušený a milující ochránce jako matka, kmotra.

Vánoční povídka v literatuře se objevuje teprve v 18. století a zasahuje až do současnosti. Vzniká na folklorním základě. Zpočátku je to jev umělý, odříznutý od atmosféry svátečních večerů. Čtenáři se podrobně seznamují s obyčejí a zvyky = tradicemi v Rusku. Autoři se snaží vystihnout charakter postav, jejich prožívání a motiv jejich jednání. Takové povídky začínají hned popisem sváteční události. V době klasicismu je literatura se sváteční tematikou ojedinělá, je zařazena mezi nízkou literaturu. Teprve až ve 2. polovině 18. století se zájem o obyčej a zvyky zvyšuje a vznikají etnografické a folklorní práce – např.: M. D. Čulkova, M. I. Popova, V. A. Levšina, ...⁶ V 18. století nenalezneme vánočních povídek mnoho, ale existují, jsou svázány s vyprávěním příběhů a anekdot, jejichž základem mohou být i reálné situace.

Příkladem může být: „Povídka o Frolovi Skobjejevovi“ („Повесть о Фроле Скобееве“) (zvyk „přeměny“ pohlaví, převlečení se do oděvu druhého pohlaví). Další díla jsou přepracované ústní povídky (былички). Příkladem může být dílo N.

⁵ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, str. 5. ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

⁶ tamtéž str. 55

M. Karamzina – „Natalja, bojarská dcera“ („Наталья, боярская дочь“) a M. D. Čulkova – „Vánoční příběhy“ („Святочные истории“). Čulkov přetváří vážné ústní povídky (былички), usilující o důvěryhodnost, na pouhý směšný popis události. Jeho cílem tedy bylo vytvořit humoristickou povídku. Je zde zohledněno etnografické hledisko – různá přísloví, pořekadla, ... Pečlivě vypráví o způsobech věštění, která již lidem nemusí být tak známá – věštba ze zrcadla, pozvání souzeného na večeři, věštění na volské kůži, apod.

V 18. století tedy můžeme nalézt jisté prvotní znaky vánočních povídek, ale žánr jako takový, vzniká až později. Stejně tak i základní rysy tohoto žánru. Dříve se většina autorů o vánočních svátcích nezmiňovala, pokud ano, tak v záporném smyslu. V neutrálním významu se o nich zmiňují výše uvedení autoři 18. století. Většího významu nabývá vánoční povídka o století později.

2.2 Ruská vánoční povídka v 19. století

2.2.1 První polovina 19. století

Ve 30. letech se zvyšuje zájem o okultní nauky, tedy o magii, záhadné a neobjasnitelné události. Na počátku devatenáctého století ještě přetrvává romantismus, který je následně vystřídán realismem. Mezi představitele romantismu můžeme bezesporu zařadit Vasilije Andrejeviče Žukovského. Ten se nechal inspirovat, stejně jako Karel Jaromír Erben („Svatební košile“), baladou „Lenora“, německého spisovatele, preromantika Gottfrieda Augusta Bürgera, pod jejím vlivem napsal nejprve dílo „Ludmila“, později „Světлана“. V baladě „Světлана“, zvolil téma typicky sváteční (odehrává se na svátek Tří králů - в крещенский вечер), především věštbu ze zrcadla a pozvání milého na večeři, ale jsou zde i jiné národní zvyky, uvedené hned na začátku. Balada je založena na tom, že se dívka zjeví její „mrtvý“ ženich. Její milý ji veze do kostela, ale nakonec se Světлана ocitne na neznámém místě zcela sama. Uvidí světlo přicházející z chalupy, když vejde, spatří tam rakev, a v něm svého milého. Nakonec se ukázalo, že se jí to jen zdálo – sen v tuto sváteční dobu je považován za prorocký. Čtenář tedy neočekává nic dobrého, ale je příjemně překvapen, protože ženich se Světlaně vrací živ a zdrav

Znaky romantismu jsou očividné. Prvním je výjimečný hrdina, často ve výjimečné situaci i prostředí. Světlana je osamělá, čeká na návrat svého milého z vojny, o kterém nemá žádné zprávy. Světlana se rozhodne věštit budoucnost ze zrcadla, což je další národní zvyk. Právě v tuto dobu se její „mrtvý“ ženich vrací, veze si ji k oltáři. Objevuje se tu motiv vánice, bouře a vylidněné stepi, ve které se nakonec ocitá Světlana s mrtvolou v rakvi. Události svědčí o tragickém konci, který je typický pro romanismus, ale v této baladě se neuskuteční. Vše je nakonec pouhý sen, ženich se vrací živ a zdrav. Projevuje se zde zájem o historii a folklór, jež je patrný již na začátku balady:

Раз в крещенский вечерок
Девушки гадали:
За ворота башмачок,
Сняв с ноги, бросали;
Снег пололи; под окном
Слушали; кормили
Счетным курицу зерном; ...⁷

Dalšími autory, kteří psali sváteční povídky v období 20. a 30. let byli: Michal Petrovič Pogodin, ruský historik a veliký slavjanofil, jež napsal dílo „Vyvolený“ („Суженый“) a dílo „Vasilijevův večer“ („Васильев вечер“), Nikolaj Filipovič Pavlov – „Maškarní ples“ („Маскарад“). Vladimír Fjodorovič Odojevskij byl spisovatel a vědec, napsal dílo „Nový rok“. Také Nikolaj Ivanovič Bilevič, který pocházel z Kurska, používá ve svých dílech humor a národní tradice, především jihoruské a ukrajinské. Mezi jeho díla patří „Sváteční večery“, či „Povídky mé tetičky“. Ze všech autorů 1. poloviny 19. století můžeme vyzdvihnout dva autory.

7 ЖУКОВСКИЙ, Василий Андреевич. *Светлана*. Lib. Ru: Библиотека Максима Мошкова [online]. 28. 05. 2006 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: http://az.lib.ru/z/zhukowskij_w_a/text_0100.shtml

2.2.1.1 Alexandr Alexandrovič Bestužev-Marlinskij – „Strašná věštba“ („Страшное гаданье“) - 1831

Bestužev-Marlinskij byl ruský spisovatel, literární kritik a publicista. Píše díla s historickými náměty, také díla o svých dojmech z Kavkazu. Některá jsou protkána romantismem. Jeho povídka, „Strašná věštba“, se může taktéž řadit mezi sváteční povídky. Příběh se odehrává v době očekávání Nového roku. Patří mezi novoroční texty, které mají svá specifika. Objevují se na konci 18. století a začátkem 19. století. Přejít ze starého na nový rok je protkáno vzpomínkami na minulost a nadějami do budoucnosti.

Autor nám vypráví romantický příběh muže, který se zamiloval do vdané ženy. Nejprve svou lásku skrývá, ale nakonec své city Polině Pavlovně odtajní. Ona jeho city opětuje, jenže po čase ji začnou tížit výčitky svědomí, proto se rozhodne románek ukončit a s milencem se nestýkat. Hrdina odloučení snáší těžce, což se odráží na jeho chování. Vadí mu společnost jiných lidí, proto chce být raději sám. Z ničeho se nedokáže radovat. Jistou naději na setkání se svou láskou mu přináší pozvání na večírek knížete Lvinského, kde má být i Polina.

Doposud se povídka jeví zcela obyčejně, ale není tomu tak. Při cestě na večírek zastihne hrdinu vánice, což je typický prvek ruské literatury a častý motiv v dílech ruských autorů, představující hrůzostrašný přírodní jev. Obyčejně znamená přicházející zkoušku seslanou z nebes, která staví lidi do krajní situace a narušuje jejich plány, mění osudy. Vánice (метель) v sobě nese cosi záhadného, nebezpečného, mystického a je předzvěstí změny, nejasné budoucnosti, tajemna. Věští příchod něčeho nového – neznámého. Tento motiv se objevuje i v povídce A. S. Puškina, která nese přímo název „Vánice“. V něm tento přírodní úkaz znemožní tajný sňatek dvou zamilovaných mladých lidí, mění jejich životy. Využil ji i A. Blok na začátku své poemy „Dvanáct“, či Gogol v níže rozebrané povídce, a mnoho dalších. Hrdinu této povídky vánice svedla k Černému jezeru, kde se dle vyprávění odehrálo mnoho podivných věcí, byly zde údajně viděny nadpřirozené bytosti, jako je rusalka nebo vlkodlak.

Kočí i náš hrdina byli promrzlí až na kost, hledání cesty jim nepříjemnovala vánice, množství sněhu a tma, ani měsíc nesvítil. I přes nepřízeň počasí se jim nakonec

podářilo najít cestu do jakési vesnice, k domu bohatého rolníka, kde se sešla mládež z celé vesnice, což je další prvek ruských tradic. Mládež zpívá, tančí a pokouší se věštit svou budoucnost. Náš hrdina se snaží sehnat někoho, kdo by ho na večírek odvezl, ale nikdo k tomu nemá dostatek odvahy. Tato noc je označována jako svátek čertů⁸, zlé síly se snaží svést lidi z cesty.

V povídce se mimo jiné zmiňuje zvyk převlékat se do kostýmů, ten je také typický pro sváteční období. Hádání masky připomíná hádání osudu. Za masku se člověk může schovat, vyvolává u lidí pocit rovnosti, je také důvodem toho, že se lidé chovají jinak než je pro ně běžné. Člověk s maskou, zvláště pak ženy, si mohly dovolit svobodně vyjádřit svůj názor a činit to, co by za normálních okolností u nich společnost neakceptovala. V povídce je uveden příklad mladíka, který se v tuto dobu převlékl za umrlce, což vyvolalo hněv nebožtíka, jehož věci použil na svou masku. Dle tradice převléci se za masku nebožtíka a čerta je hřích, hrozí msta ze strany nečisté síly. Za naším hrdinou přišel cizí mladík, jenž mu nabídl, že mu předpoví budoucnost, pokud tedy nemá strach. Společně pak odešli na hřbitov, kde na hrob rozprostřeli býčí kůži – druh věštby.

Když se hrdina ohlédl, uviděl jen opilého „věštce“ a přijíždějícího jezdce na saních. Onen jezdec se nabídl, že ho odveze na večírek, a tak hrdina přisedl a jeli. Na večírku se setkal hrdina s Polinou, vynutil si, aby s ním byla chvilku o samotě, když se loučili, vtrhl do pokoje mladík, který ho na večírek dovezl s tím, že Polinu a jejího milence všichni hledají. Polina se bála svého muže, a tak se rozhodla odjet se svým milencem. Nyní byli spolu, ale nebyli šťastní, Polinu cítila stud a hanbu, její srdce bylo hříšné. Zdálo se, že jezdec měl z jejich neštěstí radost. Schválně zpomaloval koně, tudíž netrvalo dlouho a manžel Poliny je dostihl. Odehrál se souboj, ve kterém byl manžel Poliny zabit. Hrdina by se s touto situací nejspíš vyrovnal, avšak srdce Poliny by nejspíš nenašlo klid, obětovala by všechno, celý svůj život. Vše se změnilo, i láska, kterou k ní dříve cítil, nebyla táž. Kočí je vezl zpět na hřbitov. Svrhl je do hrobu a zasypal zemí. Hrdina se snažil zachránit si život, strhl ze sebe kůži. Vše, co se odehrálo na hřbitově, byl jen sen, ale tak skutečný, že přinutil hrdinu

⁸BESTUŽEV-MARLINSKIJ, Aleksandr Aleksandrovič. *Strašná veštba*. 1. vyd. Přeložil Silvia Semaková. Bratislava: Tatran, 1984, 202 s.

zamyslet se nad svou láskou k Polině. Nakonec se rozhodl, že se s ní již nesetká, což také dodržel.

Dalším, hlavním motivem je nešťastná láska. Hrdina se zamiluje do vdané ženy, ona ho sice také miluje, ale odchod od manžela by nejspíš zničil jejich životy. Postavení žen v 18. a 19. století bylo zcela odlišné od toho, jaké místo ve společnosti zastávají ženy dnes. Dříve rodina dávala přednost chlapcům, jako svým dědicům, dívky nebyly příliš žádané. Dívky byly povinny láskou, úctou a poslušností nejprve svému otci, později manželovi. Muž, jakožto hlava rodiny, řídil život celé rodiny, vybíral ženicha své dceři, přičemž hleděl především na jeho ekonomickou situaci, nikoli na city. Věkový rozdíl mezi manžely mohl být tedy i několik desetiletí. Dívky přinášely do manželství věno, ale o finančních věcech rozhodoval zásadně muž. Hlavní úlohou žen bylo tedy rodit děti, pečovat o ně a o chod domácnosti. Bylo nepřípustné, aby ženy opouštěly dům bez doprovodu manžela, či alespoň jiných dam nebo služebnic. Tuto oddanost ženy svému manželovi, popisuje A. S. Puškin ve svém díle „Evžen Oněgin“. Taťána Larinová miluje Oněgina, potom, co ji ale odmítne, provdává se za staršího generála. Po delší době se Oněgin vrací do Petrohradu, vyzná lásku Taťáně. Ona mu odpoví:

„Proč bych vám lhala, mám vás ráda,
jenže už svého muže mám,
a tomu věrnost zachovám.“⁹

Možná Taťána svého muže nemiluje, ale váží si ho, nechce mu ublížit. Ona se sňatkem souhlasila a tím, že by ho opustila, by ho zahanbila. Nechce své štěstí stavět na neštěstí svého manžela.¹⁰ Téma nevěrné ženy později zpracoval i L. N. Tolstoj ve svém románu „Anna Karenina“.

Hrdinovi „Strašné věštby“, se zdál tak skutečný sen, který mu ukázal, jak strašné následky by mohlo mít jeho přání. Po těchto událostech svá přání a touhy

⁹ПУШКИН\ПУШКИН, Александр Сергеевич. *Evžen Oněgin\Евгений Онегин*. 2.vyd. Praha: ROMEO, 2007, s. 399. ISBN 80-86573-17-6.

¹⁰ШЕВЧУК, Алексей Дмитриевич. *Эволюция главного героя в романе А. С. Пушкина Евг* [online]. 2007 [cit. 2015-10-28]. Dostupné z: <http://www.proza.ru/2007/02/05-334>

přehodnotil. Stejně jako ve výše uvedených dílech, i ve „Strašné věštbě“, hrdina svůj osud řeší v souladu s evangeliem. Rozhodne se na své přání být s vdanou ženou zcela zapomenout. Ona změna duše (srdce) člověka je typickým znakem vánoční povídky.

2.2.1.2 Nikolaj Vasiljevič Gogol–„Noc před Vánoci“ („Ночь перед Рождеством“) - 1832

Nikolaj Vasiljevič Gogol byl ruský prozaik, dramatik, básník, kritik, ... ukrajinského původu. Gogol píše cyklus povídek– „Večery na samotě u Dikaňky“ („Вечера на хуторе близ Диканьки“) – kalendářní povídky. Do tohoto cyklu náleží povídky jako „Májová noc aneb Utonulá“ („Майская ночь, или Утопленница“), „Soročinský jarmark“ („Сорочинская ярмарка“), „Předvečer Jana Křtitele“ („Вечер накануне Ивана Купала“) a mnoho dalších včetně povídky „Noc před Vánoci“. Tuto poslední povídku můžeme zařadit mezi povídky vánoční, je klasickým obrazem žánru první poloviny devatenáctého století. Ruský skladatel Nikolaj Andrejevič Rimskij-Korsakov složil v roce 1898 stejnojmennou operu a o něco dříve, v roce 1883, tak učinil i ukrajinský skladatel Mykola Lysenko.¹¹

Děj povídky probíhá v 18. století, to lze určit vládou Kateřiny Veliké, o které se v povídce píše. Konkrétním místem je Dikaňka, což je vesnice nedaleko Poltavy, která se nachází právě na Ukrajině. Vše se odehrává v průběhu Štědrého večera – 24. prosince (рождественский сочельник). Také se používá pojem канун, což je předvečer svátku. Právě tato doba je označována za čas nahromaděného chaosu, díky němuž vzniká v ději zmatek a jsou rozmazány hranice mezi předměty a jevy. Předvečer je dobou, kdy na světě převládají síly zla, a nástup svátku vrací na svět harmonii.

Čert a čarodějnice na začátku příběhu kradou hvězdy a měsíc z nebe, aby způsobili na světě zmatek a chaos. K tomu se ještě přidává pro ruskou literaturu typický motiv vánice. Chaos v přírodě (temnota, vánice) způsobuje zmatek v lidském životě, jehož následkem dochází k řadě nedorozumění. Příkladem může být kozák Čub a jeho

¹¹*Večery na samotě u Dikaňky*. 2001-. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation [cit. 2015-10-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ve%C4%8Dery_na_samot%C4%9B_u_Dika%C5%88ky

kmotr, kteří se vydali na hody ke kostelníkovi, špatné počasí jim cestu překazilo, kvůli vánici a tmě zabloudili. Zlé síly s pomocí přírody znemožní lidem uskutečnit jejich plány – lidé sjedou z cesty, nejsou schopni rozpoznat jiné bytosti i jim dobře známé, atd. Tento příběh má šťastný závěr. Vakula, který pomýšlel na konec svého života, je šťastný s Oksanou, u které dochází jako zázrakem k přerodu duše.

Magická – fantastická linie je v povídce zastoupena čertem a čarodějnici. Čert je tu ale popisován jako humorná bytost s prasečím rypáčkem a tenkýma nohama, tedy nikoli jako bytost, které by se měli lidé obávat. Autor ho označuje jako Němce, tak říkají všem lidem, kteří pochází z cizí země.¹² Dokonce kovář Vakula čerta donutí, aby mu sloužil, a tak mu pomohl dostat se do Petrohradu za carevnou. Čarodějnice Solocha, matka kováře Vakuly, má mnoho nápadníků, kteří o sobě navzájem nevědí, ona je ale všechny nechává v nevědomosti záměrně. Jejím cílem je získat za manžela Čuba, protože je velmi bohatý. Jde jí jen o vlastní prospěch a nehledí na city druhých, ani na to že by mohla ublížit svému jedinému synovi.

Reálnou – milostnou linii zastupuje kovář Vakula jeho vysněná krasavice Oksana. Vakula je člověk neobyčejně pracovitý, hodný a silně nábožensky založený. Je bláznivě zamilovaný do Oksany. Pro svou lásku by udělal téměř cokoli. Oksana je mladá, sedmnáctiletá dívka, která vyrůstá bez matky, jen s otcem- Čubem. Je velmi půvabná, ale domýšlivá, panovačná a myslí především na sebe. Ví, že se o ni Vakula zajímá, ale nebere to vážně, odmítá ho. Snad pro to, aby se zbavila jeho přízně, žádá po něm střevíce carevny, když je přinese, vezme si ho za muže. Vakula je rozhodnut odejít a zapomenout, jenže se setká s čertem, kterého přechytračí a donutí ho, aby mu pomohl získat střevíce, což se nakonec podaří. Když se Vakula vrátí domů, jde žádat Čuba o ruku Oksany a nese jí střevíce. Oksana je již nechce, jediné po čem nyní touží je vidět Vakulu živého a zdravého. Došlo u ní k přerodu duše.

V první polovině devatenáctého století vánoční povídka ještě nepatřila mezi masový žánr. Zpočátku se formuje v rámci romantické prózy a obrací se k historickému materiálu, k ruskému středověku, k folklorním a národním tradicím, k záhadám

¹²GOGOL', Nikolaj Vasil'jevič. *Noč' pered roždestvom: ruská komentovaná četba*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, str. 20

a fantastice. Situace tohoto žánru se zásadně mění v druhé polovině devatenáctého století, kdy již tento žánr lze řadit k masovým.

2.2.2 Druhá polovina 19. století

Ve druhé polovině dvacátého století již Panajev, přispívající do novin, projevuje nostalgii po již odcházející ruské tradici ve vánoční povídce. Panajev byl ruský spisovatel, literární kritik a novinář 19. století. Psal do časopisu „Teleskop“ a především do časopisu „Současnost“ („Современник“) pod pseudonymem Nový básník. Je považován za obhájce starých ruských tradic, proti těm novým městským. Snažil se poukázat na sváteční atmosféru především z pohledu dítěte. Svátky považoval za poetické období.

Polovina devatenáctého století znamenala vážný zlom v ruské historii svázaný se sociálními a ekonomickými reformami. Ostrá rolnická otázka a nárůst zájmu o národní problémy dávají impuls pro tvorbu literární děl zabývajících se o sociálně zbarvený vesnický život. V souvislosti s tím byl vyžadován i v tomto žánru realistický přístup. Realistická díla byla zbavena idealizace národního životního stylu.

Příkladem mohou být díla ruského autora Dmitrije Vasiljeviče Grigoroviče - „Kolemjdoucí“, „Zimní večer“, atd. Nefedov a jeho díla: „Podivná noc“, „Na nový rok“, a další.¹³ Mimo jiné o nich píše i Tolstoj, který se o problematiku vánočního žánru nijak zvlášť nezajímal, ale i přesto uvedl své originální pojetí svátků, například v povídce „Sváteční noc“ („Святочная ночь“).¹⁴ Staví proti sobě městské (lidský svět) a venkovské svátky (boží svět). Ty venkovské pro něho představují harmonické spojení přírody a člověka, přítomnosti a minulosti, kouzelného a reálného. Dle Tolstoj v tomto nepřírozeném, městském světě svátky ztrácí pro ně typickou přirozenou spontánnost. Tolstoj se soustředí na podstatu národního svátku a plasticky vyjadřuje organičnost a součinnost národa a přírody. Zaměřuje se na psychologický

¹³ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, str. 138. ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

¹⁴Tamtéž str. 140

stav, který člověka postihuje právě ve svátečním období a také na to, jak hrdiny svátky „vychovávají“.

2.2.2.1 Charles Dickens a západní vánoční povídka

Jak již bylo zmíněno, v 18. a na počátku 19. století byly vánoční povídky spíše jedinečné, jejich role v literatuře nebyla příliš velká. Vše se ale změnilo ve 40. letech 19. století. V roce 1843 vydává Charles Dickens v Anglii „Vánoční koledu“ („Рождественская песнь в прозе“), v roce 1845 to byla povídka „Zvony novoroční“ („Колокола“) a o rok později „Cvrček na krbu“ („Сверчок на печи“) a další. Dickens píše o sociální nerovnosti v Anglii, a to nejen ve svých vánočních povídkách, ale i například v románu „Oliver Twist“, atd. Jeho povídky měly veliký úspěch v Evropě.

Charles Dickens byl anglický spisovatel a novinář, představitel kritického realismu. Dětství pro něho nebylo snadné, žil v bídě, jeho otec se dostal do vězení a tak musel začít sám velmi brzy pracovat (v 10 letech). Tyto zkušenosti uplatnil v mnohých svých knihách. Jeho literární dráha začala v roce 1833, psal pod pseudonymem a jeho díla byla spíše krátká, ale humorná, vtipná, proto si je také čtenáři oblíbili. Začal tedy psát i díla rozsáhlejší. Zajímavostí je, že se svou ženou měl deset dětí, díky literární činnosti se rodina neměla špatně. Byl slavný téměř po celém světě. Jeho nejznámější díla jsou: „Kronika Pickwickova klubu“, „Oliver Twist“, „David Copperfield“, „Malá Dorritka“, „Nadějné vyhlídky“ a „Vánoční koleda“.¹⁵

Jeho bezesporu nejznámější vánoční povídka „*Vánoční koleda*“ vypráví příběh lakotného obchodníka Ebenezera Scrooge, který miluje jen jedno, a to peníze. Svůj život zasvětil právě hromadění peněz, což změnilo jeho povahu. Stal se z něho starý, lakomý, protivný a nespolečenský stařík. Ani Vánoce nezměnily jeho pohled na svět a neprobudily v něm lidskost. Na Štědrý den se mu zjeví duch jeho zemřelého společníka Jakuba Marleyho, aby ho varoval před osudem, který ho stihl, a který může postihnout i Ebenezera. Oznámí mu, že ho navštíví tři duchové, aby mu pomohli stát se lepším člověkem, pokud on sám bude chtít. Nejprve se mu zjeví

¹⁵Charles Dickens. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Charles_Dickens

Duch minulých Vánoc, který mu připomene, jak prožíval tuto dobu dříve, v dětství a mládí. Vystřídá ho Duch letošních Vánoc, ten ho seznámí s tím, jak prožívá Vánoce jeho synovec a jeho chudý písař Bob Cratchit. Třetí duch, Duch budoucích Vánoc, mu vyjeví budoucnost, ve které Ebenezer již není mezi živými, především poukazuje na to, že okolí je jeho smrt lhostejná – nikdo netruchlí, nikdo ho nelituje. Po tom co Ebenezer zažil, zcela mění své chování a způsob života k lepšímu. Od té doby jako by byl v něm ztělesněn duch Vánoc.

Tento příběh byl zpracován v řadě adaptací, včetně filmu, opery, rozhlasu, baletu a Broadwayského muzikálu.

Důvodem, proč měly Dickensovy povídky takový úspěch v Rusku, byla právě problematika sociální nerovnosti. Všechny jeho povídky se odehrávají ve městech, ale jsou v nich prvky folklórní fantastiky i kouzlo Vánoc. Dickens byl toho názoru, že atmosféra dobra a vzájemného pochopení je možná pouze mezi chudáky. Vnesl tedy žánr sociální problematiky.

V Rusku byly Vánoce svátkem církevním, Rusové sice slavili vánoční období, ale Vánoce slavila především církev. Kdežto na západě, především v Anglii, si byly církevní a národní tradice blízké. Vánoce byly dnem, který v sobě nesl evangelické tradice, stejně jako rodinný svátek, kdy se scházela celá rodina. Typicky anglická byla láska k rodinnému teplu, komfortu, pohodlí – duševní i fyzické teplo, chránící člověka před vnějším, vražedným světem.

Vánoce jsou radostné dny plné milosrdenství, dobroty a odpuštění, lidé si vzájemně otevírají svá srdce. Lidé očekávají neobvyklé, výjimečné události, jejich očekávání v průběhu svátků graduje a je tedy více a více napjaté. Základním motivem je zázrak, připomínající narození Ježíše Krista v Betlémě, ten dává lidem víru a naději. Dále je v povídkách popisován zvýšený sklon ke vzpomínání, lidé si ožívují své dávné vzpomínky z tohoto období.¹⁶ Jsou dnem rodinných setkání spojených s tématem dětství. Lidé si nepřipadají osamoceni, spíše pociťují jednotu. To je patrné především u vězňů, v předvečer a v den Vánoc doufajících v lepší budoucnost. Téma Vánoc

¹⁶ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, str. 149. ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

tedy vneslo do sváteční povídky nové motivy – vykupitelské oběti, odpuštění pro všechny, smíření, pokání, motiv evangelických jinotajů a přikázání (motiv marnotratného syna), atd.

Dalším významným představitelem byl **Hans Christian Andersen**, dánský spisovatel, který byl známý především jako jeden z největších světových pohádkářů. Napsal více jak 156 pohádek, z nichž se některé staly velmi známé – „Malá mořská víla“, „Ošklivé káčátko“, „Princezna na hrášku“, „Císařovy nové šaty“, „Statečný cínový voják“ a mnoho dalších. Nevěnoval se pouze pohádkám, ale psal i romány, básně a divadelní hry. Jeho dětství také nebylo příliš radostné. Stejně jako Dickens začal brzy pracovat. Jeho rodinné podmínky nebyly ideální a on sám nebyl příliš vyrovnaný člověk, což se projevuje i v jeho dílech.¹⁷ Do žánru vnesl též nové motivy.

Pod vlivem jeho povídky „*Smrček*“ („Ель“), která byla vydaná v roce 1844, vznikají tzv. ёлочные тексты.¹⁸ Autoři píší o vánočním stromku jako o hrdinovi svátečních oslav. Stejně je tomu v Andersenově povídce, jeho hlavním hrdinou je právě smrček, který roste v lese. Jeho jediným přáním je vyrůst a podívat se do světa, být součástí lodí na moři, či zdobit pokoje v lidských domácnostech. Necenil si svého mládí, ani prostředí, ve kterém žil. Nakonec se mu sen splnil a dostal se do domu, kde ho krásně ozdobili. Očekával, že přijdou ještě lepší chvíle, ale to se spletl. Nejprve ho odložili na půdu, kde byla tma, a smrček tu byl sám. Vzpomínal na dobu, kdy rostl v lese, nyní se mu nezdála tato doba až tak nezajímavá. Nakonec ho spálili v krbu. Toto dílo v sobě nese Andersenovy filozofické myšlenky, a také obsahuje motiv proměny. Proměny stromu v stožár na lodi, či dým v krbu, jež může vyvolávat dojem věčného života.

Zvyk zdobit stromky na Vánoce pochází z Německa. Do Ruska se dostává v 19. století prostřednictvím německých občanů žijících v Petrohradu, kteří si tak zdobí své domácnosti právě v době Vánoc. Nejprve se zvyk rozšiřoval

¹⁷ Hans Christian Andersen. 2001-. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 19.3.2015 [cit. 2015-10-21]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hans_Christian_Andersen

¹⁸ ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, str. 153. ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

v domácnostech bohatých ruských občanů, pro ně ozdobený strom znamenal určitou prestiž. Postupně se zvyk rozšiřuje po celé zemi.

Další povídka „*Děvčátko se sirkami*“ kterou napsal v roce 1845, přináší do žánru téma malých dětí, především sirotek, jež vyrůstají ve špatném prostředí (alkoholismus, nemravnost, atd.) a jsou zbaveny základní ochrany a starostlivosti. Autor si nedělá iluze o jejich budoucnosti, pravděpodobně se vydají na zločineckou dráhu. Smrt je často pro ně vysvobozením z krutého světa.

Hlavní hrdinkou je dívka, pocházející z chudých poměrů. Žije s ne příliš přívětivým otcem v domě, který není zrovna ideální pro život – je tam zima, skoro stejně jako na ulici. Dívka přispívá do rodinného rozpočtu prodejem zápalek. Děj příběhu se odehrává v předvečer Nového roku. Dívka se bojí jít domů, protože nic neprodala, obává se reakce svého otce. Je jí zima, protože nemá boty a její šaty nejsou vhodné do zimy. Schoulí se do zákoutí dvou domů, kde postupně zapaluje sirky o zeď. Když zapálí sirky, vidí kamna, pečenou husu, krásný vánoční stromek, tyto obrazy se po dohoření zápalky rozplynou. Nakonec se jí zjeví, již zemřelá, babička, která na ní jako jediná byla hodná. Dívenka chce jít s ní, ale ví, že po dohoření sirky její obraz zmizí, proto zapálí všechny zbylé zápalky najednou, aby uchovala její obraz co nejdéle. Babička si i vzala k sobě na místo, kde nepocítovala ani hlad, ani zimu, ani úzkost – byly u Pánaboha v nebi. Ráno našli její mrtvé tělo s úsměvem ve tváři. Zemřela poslední den starého roku, na Nový rok již byla na lepším místě se svou babičkou.

Povídkami H. Ch. Andersena a Ch. Dickense se inspirovalo mnoho ruských autorů, například Lejkin, Polonský, Saltykov- Ščedrin, Leskov, Dostojevský a další.

2.2.2.2 Nikolaj Semjonovič Leskov

Leskov byl ruský spisovatel a dramatik 19. století. Pocházel z úřednické rodiny, jelikož nedostudoval gymnázium, musel již v 16 letech pracovat. Rád cestoval po Rusku i Evropě, také několikrát navštívil Prahu. Jeho názory byly kritické jak k jeho zemi tak i k církvi.¹⁹ Byl mistrem a prvním teoretikem vánoční povídky. Napsal přes

¹⁹Nikolaj Leskov. 2001-. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 23. 5. 2015 [cit. 2015-10-22]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Nikolaj_Leskov

dvacet děl, která zasvětil Vánocům, ale také vkládal sváteční epizody do svých větších děl jako do románů „Není kam“, či „Na nůž“. Aby povídky náležela mezi vánoční, musí dle něho splňovat 3 kritéria, která uvedl v úvodní části k povídce „Perlový náhrdelník“.²⁰ 3 kritéria:

1. děj povídky musí časově zapadat do vánočních svátků – měl by probíhat od Štědrého dne až do Tří králů, právě v tuto dobu by měly být příběhy vyprávěny, čteny, publikovány, ...
2. povídky by měly být: A) fantastické = zázračné, tajemné a záhadné – dle Leskova existují dvě roviny výkladu. Fantastické je nadpřirozené, nevšední, transcendentální, což znamená za hranicí zkušenosti. Nebo znamená cosi výstředního, zvláštního, ale nepřekračující hranici fyzických zákonů přírody. B) obsahovat mravní ponaučení – mravní lekce, kterou dostávají jak hrdinové, tak i čtenáři v důsledku události prožité v době Vánoc
3. povídky by měly končit vesele, nepropaguje ale šťastný konec, jak je to u Dickense („Happy end“). Leskov se snaží o zábavný a neočekávaný konec. Někdy se stane, že nebezpečí, které hrozilo, se ukázalo jako zdánlivé a hrdina se ocitá ve směšném stavu²¹

Leskov také prosazuje zaměření se na skutečnost (opravdovost) vánočních příběhů. Prosazuje, aby se vyprávěly příběhy, které se skutečně staly, nebo se alespoň mohly udát. Vypravěč často užívá své vlastní zkušenosti či o zkušenosti někoho blízkého, což vzbuzuje větší důvěryhodnost.

Vánoční povídky Leskova: „Zapečetěný anděl“ (zázrak vánoční noci), „Bílý orel“, „Strašidlo“, „Zvíře“ (duševní přerod člověka), „Na kraji světa“ (obětavost, soucit), „Nesměnný rubl“ (mravní ponaučení ve snu), „Krádež“, „Kristus na návštěvě u rolníka“, „Perlový náhrdelník“ (tato povídka je realistická, lakomec a lichvář se

²⁰LESKOV, Nikolaj Semjonovič. *Perlový náhrdelník*. 1. soubor. vyd. Praha: Lidové nakladatelství, 1969, s. 9-29

²¹ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, str. 181 -182. ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

právě v době svátků přeměňuje ve štědrého dárce). Je zajímavé, že autor, který napsal bezpočet vánočních povídek a určil kritéria pro psaní vánočních povídek, se nikdy o sváteční náměty jako takové, nikdy nezajímal.²²

2.2.2.3 Fjodor Michajlovič Dostojevskij – „Chlapec u Ježíškova vánočního stromku“ („Мальчик у Христа на ёлке“) – 1876

F. M. Dostojevskij byl ruský spisovatel a filozof. Je považován za významného, světového spisovatele, představitele ruského realismu a zároveň i předchůdce moderní psychologické prózy. Vyrostl v rodině lékaře společně se sedmi sourozenci. Vystudoval vojensko-technické učiliště, ale věnoval se literatuře. Jelikož patřil do skupiny Petraševců, kteří byli proti carovi Mikulášovi I., byl odsouzen k nuceným pracím na Sibiři, kde později sloužil jako voják. Pobyt na Sibiři pro něho byl psychicky i fyzicky náročný, propukla u něho epilepsie. Pobyt v západní Evropě ho přesvědčil o tom, že mravní úroveň společnosti je špatná, ač vyhovovala jeho hráčské vášni. Chtěl dosáhnout přeměny ruské společnosti, prostřednictvím návratu k pokoře, respektování ruských tradic a křesťanských ideálů. Odmítal přehnaný individualismus. Po smrti bratra Michaila, se kterým vydával časopis Čas a Epoque, se dostal do existenčních problémů.²³

Ve svých dílech se zabýval především psychologickým rozbořem svých postav, které trpěly duševními poruchami, či pocházely ze špatného sociálního prostředí (př.: prostitutky, revolucionáři, vězni). V některých dílech můžeme nalézt autobiografické rysy. Napsal řadu románů – „Chudí lidé“, „Uražení a ponížení“, „Hráč“, „Zločin a trest“, „Idiot“, „Běsi“, „Výrostek“ a „Bratři Karamazovi“. Napsal i řadu povídek a novel. Příkladem může být novela „Dvojník“, „Něžná“ a „Nětočka Nězvanovová“, či povídky – „Bílé noci“ (lyrická povídka, vymyká se jeho další tvorbě) „Vánoční strom a svatba“ („Ёлка и свадьба“) a „Chlapec u Ježíškova vánočního stromku“.

²²ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, str. 194. ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

²³Fjodor Michajlovič Dostojevskij. 2001-. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 20. 5. 2015 [cit. 2015-10-23]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Fjodor_Michajlovi%C4%8D_Dostojevskij

Poslední zmiňovaná povídka se odehrává přibližně v 19. století, v předvečer Vánoc. Vypráví o šestiletém chlapci, který pochází z nuzných poměrů. Žije pouze se svou nemocnou matkou. V jednom z oken bohatších domů je očarován nádherným vánočním stromkem, který je ozdoben svíčkami, hračkami a jídlem a okolo něho se v teple radují a tancují pěkně oblečené děti. A on mrzne v petěrburských ulicích, už dávno se dosyta nenajedl, je obklopen alkoholem, bídou, hrubostí, nemravností a lhostejností okolí. Lidi, které potká, se k němu nechovají vůbec hezky. Rozhodne si na chvíli odpočinout, schoulí se do klubka a usne. Jen co zavře oči, uslyší píseň, kterou mu zpívala jeho matka, a také čísi hlas, který ho zve k vánočnímu stromku. Nebyl zde sám, byly tu i jiné děti, které sem taktéž zavedl cizí hlas. Všechny děti i on se ocitá před vánočním stromem Ježíše Krista. Děti se tu setkávají se svými rodiči, mají „svůj“ strom, který na pozemském světě neměly. Toto vše byly jen předsmrtné představy umírajícího, opuštěného dítěte, který je důležitý pouze pro Ježíše Krista.

Je zde patrný kritický realismus – sociální motiv, popis prostředí, ve kterém chlapec vyrůstá, a ve kterém se pohybuje. Inspirace povídkou H. Ch. Andersena a jeho povídkou „Děvčátko se sirkami“ (str. 22) je jednoznačná. Smrt mu stejně jako Andersenově dívce přináší vysvobození z drsného světa. Magickou linii představuje cizí hlas, který ho zve ke stromu i samotný vánoční strom v království nebeském, který je tím největším a nejkrásnějším.

2.2.2.4 Anton Pavlovič Čechov

Anton Pavlovič Čechov byl ruský spisovatel, dramatik, mistr realistické povídky, humoresky a novely. Vyrůstal v Taganrogu, v kupecké rodině. Jeho otec byl surový a despotický člověk, děti (4 chlapci a 1 dívka) musely pracovat v obchodě, chodit do školy, modlit se a chlapci zpívali v kostele. A. P. Čechov vystudoval medicínu. Než se začal naplno věnovat literatuře, několik let provozoval lékařskou praxi. Současně se studiem medicíny přispíval do humoristických časopisů, díky tomu přispíval do rodinného rozpočtu. Cestoval po Rusku i Evropě. Jeho manželkou byla významná herečka Olga Knipperová.²⁴

²⁴*Ruská a sovětská literatura pro pedagogické fakulty*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 221-223 Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

Napsal několik divadelních her, z nichž nejznámější jsou: „Racek“, „Strýček Váňa“, „Tři sestry“ a „Višňový sad“. Je považován za zakladatele moderního dramatu – vytvořil lyrické drama. Předmětem jeho divadelních her, není tragický střet ani děj, ale samotný nedělový všední život. Právě v průběhu tohoto všedního života, ve kterém se zdánlivě nic neděje, spatřil Čechov drama. Všechny jeho postavy prožívají konflikt ve svém vnitřním rozpoložení, každá si v sobě nese své vlastní drama. Pokud v ději dojde ke zvratu či konfliktu, odehrává se zpravidla za scénou. V jeho dílech nalezneme podtext, který odkrývá hlubší smysl jeho děl.²⁵

Čechov není znám pouze svými divadelními hrami, ale také povídkami. Byl mistrem takzvané malé povídky. Dokázal zaujmout čtenáře, jeho povídky lze řadit do žánru smutné humoresky a groteskní satirické povídky. Základ jeho děl tvoří duchovní a mravní výběr hrdiny, odpovědnost člověka za svůj osud, odhalení triviálnosti lidského života. Podařilo se mu poukázat na to, že pod vlivem zvráceného prostředí, se mění názory, a dokonce i samotný život hrdinů. Člověk je odpovědný za svůj osud, bez ohledu na problémy vždy má na výběr. Jeho nejznámější povídky jsou: „Chameleon“, „Tlustý a tenký“, „Úředníková smrt“, „Pavilon č. 6“, „Step“, „Černý mnich“, „Hoře“, „Člověk ve futrálu“ a další.

I Čechov se věnoval sociální otázce v žánru vánoční povídky. Píše o dítěti, které nemá Vánoce, je to týž motiv jako u Andersena („Děvčátko se zápalkami“), či Dostojevského („Chlapec u Ježíškova vánočního stromku“). Tento motiv rozšiřuje o motiv dětí odtržených od domova.²⁶ Tato povídka se nazývá „**Vaňka**“ („Ванька“ – 1886). Ani tento chlapec, stejně jako další sirotci „nemá“ Vánoce. Čechov zpracovává příběh malého, devítiletého chlapce, který noc před Štědrým večerem píše dopis dědečkovi. Vaňka Žukov byl poslán do Moskvy, k ševci Aljachinovi do učení. Jediným příbuzným je jeho dědeček Konstantin Makaryč pracující u Živarevých na vesnici jako noční hlídač. Píše dědečkovi s tím, že by chtěl zpět k němu, protože hospodář i tovaryši jsou na něho zlí. Vše, co dělá, dělá dle

²⁵*Ruská a sovětská literatura pro pedagogické fakulty*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 232-235 Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

²⁶ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, str. 225. ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

hospodáře špatně. Tovaryši ho nutí krást a on je za to potrestán. Vaňka vzpomíná na dobu, kdy byl s dědečkem a maminkou, jak byl šťastný, zvláště v době Vánoc. Žili sice v bídě, ale nechybělo jim pohodlí rodinného krbu. Dopis dal do obálky a napsal na ni adresu: „На деревню дедушке.“ (Na vesnici dědečkovi) Dopsal: „Константину Макарычу.“ (Konstantinovi Makaryčovi)²⁷ Tím se chlapec uklidnil a usnul s nadějí, že pro něho dědeček přijede. Zdál se mu sen, ve kterém dědeček četl jeho dopis.

Konec příběhu je otevřený, ale čtenář ví, že dopis nedorazí jeho adresátovi. Chlapec neví, že dopis nemůže dojít, ale věří v to, naděje a víra v Boha ho drží při životě. Sociální motiv je očividný, chlapec pochází z chudé rodiny, matka zemřela, má už jen dědečka. V učení se mu nelíbí, nechovají se tu k němu dobře. Vaňka je sirotek, nemá nikoho, kdo by se ho zastal, kromě dědečka, ale ten žije daleko a on se s ním nemůže spojit. Typický případ odtržení od domova, které děti prožívají citlivěji právě ve vánočním období (мальчик „в людях“).

U Čechova můžeme často vidět, že motiv setkání či spojení lidí se o Vánocích neuskuteční. Ani o osudu hrdinů se v tuto dobu nerozhodne.

Mezi vánoční povídky můžeme zařadit také jeho povídku „**Děsivá noc**“ („Тысяча одна страсть, или Страшная ночь“) – 1880. Tato povídka je příkladem modifikace žánru v parodii. Důvodem vzniku parodie je vyčerpání kalendářního žánru ve 2. polovině 19. století. Parodie je komickým obrazem díla, narušuje tradiční spojení mezi formou a obsahem. Dosavadní kanonická forma vánoční povídky dostává novou funkci – je její směšnou variantou.

Příběh vypráví Ivan Petrovič Panichidin ze své vlastní zkušenosti. Příběh se odehrává den před Vánoci roku 1883 v Moskvě. Ivan a několik jeho přátel se zúčastnili spiritistické seance, ve které vyvolávali ducha Spinozy. Duch oznámil Ivanovi, že ještě tento večer zemře, i když Ivan nebyl z těch, kdo věří spirituálním věcem, smrti se bál. Spěchal domů. Když vešel do bytu, spatřil rakev, a jelikož byla

²⁷ЧЕХОВ, Антон Павлович. *Ванька*. Электронная библиотека *bookz.ru* [online]. 1886. vyd. 20013-2015 [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: http://bookz.ru/authors/4ehov-anton/van_ka_239/1-van_ka_239.html

bohatě zdobená a růžová, usoudil, že je určená spíše pro ženu, ne pro něho. Celý vyděšený vyběhl na ulici, domů se vrátit nechtěl. Přemýšlel nad tím, jak se rakev ocitla u něho doma, když byl byt zamčený, a o klíči věděli jen jeho přátelé. Navštívil přátele – Upokojeva, Pogostova, u obou také našel rakev. Doktora Pogostova napadlo otevřít rakev, v ní našli dopis. V dopise vysvětloval Ivan Čeljustin, jejich přítel, svou těžkou situaci. Jeho tchán vyrábí rakve, bohužel se zadlužil, rodina se proto rozhodla to nejcennější – rakve uschovat u přátel.

Parodické zpracování je patrné ze jmen a názvů ulic zmíněných v příběhu. Jména postav – Upokojev, Panichidin (панихида = zádušní mše), Trupov (труп = mrtvola), Čerepov (черепа = lebka), či jména ulic – Mrtvá ulička, Hřbitovní, ... Výsměch motivu nebožtíka. Zesměšněna je také věštba, předvídající smrt Panichidina, kterou mu předpověděl duch zemřelého filozofa Spinozy. Hrdina předpovědi nevěří, ale když spatří rakve, jisté pochybnosti má. Na konci příběhu se dozvídáme, že rakve v bytech přátel nemají nic společného s onou věštbou. Jejich přítomnost lze racionálně vysvětlit.

Další povídky Čechova parodicky zpracované jsou: „Noc na hřbitově“, „Liberál“, „Křivé zrcadlo“, „Vykřičník“, ...

Nejvíce vánočních povídek bylo vydáno právě v době posledních dvou desetiletí 19. století. Vznikají i sborníky již dříve vydaných vánočních povídek. Sborník vánočních povídek vydává Leskov („Vánoční povídky“), Němirovič-Dančenko („Vánoční povídky“), Bilevič („Sváteční večery“) a mnoho dalších. V tisku se začínají vydávat speciální vánoční čísla, zasvěcena právě svátkům. Příkladem může být národní časopis „Vlast“ („Родина“).²⁸ Nárůst zájmu o vánoční tematiku se dá vysvětlit tím, že na konci století se v Rusku zvyšuje prestiž Vánoc. Slaví se nejen v církvi, ale je obohacen i o světské rituály, stejně jako na západě se stává rodinným i společenským svátkem. Rozruch v předvečer svátků, jako je zásoba jídla, shánění darů, výběr stromků v bazarech, posílání přání a rodinné návštěvy, se staly

²⁸ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, str. 195. ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

povinností. Této povinnosti se někteří autoři vysmívají, ve snaze připomenout skutečný význam Vánoc.

Vznik žánru ruské vánoční povídky můžeme datovat již v 18. století, kdy se autoři opírají o tradice a skutečné příběhy. Ale až v 19. století vzniká tento žánr jako takový a jeho rozvoj je markantní. Na rozvoj má velký vliv evropský romantismus, především německý, a také díla Ch. Dickense a H. Ch. Andersena. Leskov zformuloval základní znaky tohoto žánru. Původní motivy vánočního žánru, jakými byly: věštba, používání masek, přítomnost nečisté síly, lidské pokání a další, byly v 19. století obohaceny o sociální motivy, jež byly převzaty od západních autorů. Mimo jiné se píše o alkoholismu, je použit manželský motiv, vzpomínky na dětství, poukazuje se na štěstí a dobročinnost. 19. století neznamena pro vánoční povídku pouze vzestup tohoto žánru, ale současně s ním přichází i krize, která je spojena s parodií těchto děl.

2.3 Vánoční povídka od 20. století až do současnosti

Na začátku 20. století, v roce 1906 píše Alexandr Blok článek („Безвременье“), ve kterém píše o Vánocích jako o nejjasnějším a nejčistším svátku. Za hlavní považuje v tuto dobu pocit domácího, rodinného krbu.²⁹ Vánoce jsou svátkem naděje na obnovení života a přetvoření pozemského světa.

Na dílo Leskova a Čechova navazují: Kuprin, Bunin, Andrejev, Sologub, Remizov a mnoho dalších autorů. Na počátku 20. století, probíhaly velké změny ve společnosti, ať už to byla rusko-japonská válka, revoluce 1905-1907, 1. světová válka či jiné osudové momenty v historii lidstva, nečekaně znovu obnovily žánr vánoční povídky. Základními idejemi svátků jsou: láska k bližnímu, soustrast, milosrdenství, atd., vše odráží charakter veřejného mínění. S časem se vánoční povídky stávají temnějšími, mizí z nich dřívější optimismus. Mění se v motivy jako je odcizení, slabost před zlem, které neodpovídají ani duchu ani ději vánoční noci.

²⁹КОЗИНА, Татьяна Николаевна. *Рождественский и святочный жанры в русской прозе.* Философия /4. Философия культуры [online]. Россия: Пензенский государственный педагогический университет имени В. Г. Белинского. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: http://www.rusnauka.com/19_AND_2012/Philosophia/4_112441.doc.htm

Modernismus jakožto nový směr způsobuje růst zájmu inteligence o pravoslavlí a sféru duchovního života. V časopisech se píše o různých náboženstvích světa, literární díla jsou založena na různých náboženstvích, především mytologických tradicích. Oddálení se od tradiční formy vánoční povídky, můžeme vidět v díle Valerije Brjusova³⁰ – „Dítě a blázen“. Toto dílo je psychologické, využívá extrémní situace. Hrdinová díla jsou zdánlivě bezvýznamná – dítě a choromyslný člověk, hledající malého Ježíška, pro ně je vše, co se děje reálné. Středověké texty využívá ve svém díle A. M. Remizov, historii se věnuje i S. A. Auslendr.³¹

První světová válka přináší nový pohled na vánoční povídky. Ať již se jedná o změny charakteru hrdinů, patriotickou náladu, děj tradičních námětů je přenesen na frontu. Námětem jsou Vánoce v zákopech, kouzelní zastánci ruských vojáků, jejich prožitky, apod. Toto téma humoristicky využil A. S. Buchov v díle „Svátky na pozicích“.³²

Po revoluci v roce 1917 se tradice vydávání vánočních povídek vytrácí. V době sovětské éry je tato literatura řazena mezi literaturu dětskou. Jsou vyzdvihovány lidské cennosti, jako jsou: děti, доброта, rodinné štěstí, apod. Představitelem může být **Michail M. Zoščenko**, a jeho dílo „Smrček“ („Ёлка“). Michail Michajlovič Zoščenko byl ruský spisovatel, satirik, dramatik, scénárista a překladatel. Jeho známá díla patří mezi satirické povídky, kritizující morálku a mezilidské vztahy v porevoluční sovětské společnosti nebo povídka Arkadije Petroviče Golikova, „Čuk i Gek“, dle které byl natočen film. Dušečkina uvádí, že toto dílo se podobá vánoční povídce Ch. Dickense – „Cvrček na krbu“. Tento autor je znám svým pseudonymem Arkadij Gajdar, byl sovětský spisovatelem píšícím především pro dětské čtenáře. Bojoval v občanské válce a druhé světové válce, ve které padl.³³

³⁰ Valerij Jakovlevič Brjusov byl ruským básníkem, prozaikem, dramaturgem, literární kritikem a historikem. Mimo jiné byl jedním ze zakladatelů ruského symbolismu.

³¹ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

³²Tamtéž str. 249-250

³³КОЗИНА, Татьяна Николаевна. *Рождественский и святочный жанры в русской прозе*. Философия/4. Философия культуры [online]. Россия: Пензенский государственный

V tisku se objevují díla ostře zaměřená proti nové moci – časopis „Satirikon“ (1918), sváteční motiv je využíván v boji proti bolševikům. Jelikož je ale tisk později kontrolován sovětskou mocí, sváteční tradici téměř „vymírá“.

Vliv ateismu ve společnosti se projevuje i v literatuře. Od roku 1926, je zakázáno zdobit vánoční stromek, v zemi začíná být patrná antireligiózní kampaň. Děj povídek se přesunul na Nový rok, jen tento den je považován za čarovný, kouzelný a jen v tento den se může stát zázrak. V roce 1929 je zakázáno slavit Vánoce.

Za hranicemi byla jiná situace. Ruští emigranti vydávají noviny a časopisy: „Dým“, „Rubl“ (Berlín), „Poslední novinky“ (Paříž), či „Záře“ (Číně - Charbin). Patří sem autoři jako Bunin, Kuprin, Remizov, Merežkovskij, či Nabokov. S první vlnou emigrace se řeší především prožívání a sžití se Rusů v cizím prostředí, těžkých ekonomických podmínkách, snaha zachovat si své kulturní tradice. S tím souvisí sentimentální náměty, jež nachází autoři v každodenním životě. Řadíme sem idealizaci minulosti, vzpomínky na dřívější teplo domácího krbu. Bohužel s vítězstvím nacismu v Německu, zaniká svobodný tisk, časopisy jsou zrušeny, či podřízeny státu, a to ve většině zemí. Vánoční tematika buď nebyla vůbec, nebo byla silně deformována.³⁴

Na konci 80. let 20. století se již pozvolna navrácí vánoční povídky do tisku a začátkem 90. let se tento žánr vrací zcela. V prvním desetiletí 21. století vyšly 3 sborníky vánočních povídek („Покажи мне звезду“ – 2005, „0 января“ – 2009, „Святочные рассказы“. XXI. век – 2010). Sborníky jsou reakcí na potřebu křesťanské kultury v současné společnosti a pokus rekonstruovat kalendářní literaturu.

Pro tento žánr na přelomu 20. a 21. století je typická intertextualita, dialog mezi dědictvím klasické literatury a kánonu jako takového s novými styly a formou. Nová

педагогический университет имени В. Г. Белинского. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: http://www.rusnauka.com/19_AND_2012/Philosophia/4_112441.doc.htm

³⁴ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. Русский святочный рассказ: Становление жанра. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

literatura hledá i nové žánrové formy, odmítá, či přetváří tradiční. Využívají dekonstrukci, transformaci, smýšlejí hranice mezi žánry.

2.3.1 významný autor 20. století - Vladimír Vladimírovič Nabokov

Nabokov byl ruský a americký spisovatel, básník, překladatel, literární vědec a entomolog. Narodil se ve šlechtické rodině, v roce 1919, celá rodina emigrovala. Žil v Berlíně, Paříži, Americe, nakonec i ve Švýcarsku. Řadíme ho mezi biliterární autory, psal jak rusky, tak i anglicky.³⁵ Jeho vánoční povídkou je dílo – „**Vánoce**“ („*Рождество*“), vydané v roce 1929, v Berlíně, je součástí cyklu „Návrat Čorba“.

První hlava příběhu je mistrovským popisem prostředí, jež je poetickým zobrazením smrti. To je patrné v první větě povídky („Вернувшись по вечеряющим снегам из села в свою мызу, Слепцов сел в угол, на низкий плюшевый стул, на котором он не сиживал никогда. ... В углу, на плюшевом стуле, хозяин сидел, словно в приемной у доктора.“)³⁶ V první řadě je zde prostředí. Ono místo, které si Slepcov vybral, odpovídá zcela jeho duševnímu stavu. Místo, které není vhodné pro život – úzké, nízké, ohraničené, tmavé. Slepcov, hlavní hrdina, je „oslepen“ bolestí nad ztrátou syna (o jeho smrti se dočteme v druhé hlavě), proto si vybírá tento tmavý kout domu. Čekárna u doktora, evokuje ve čtenářích nemocného člověka. Je to tedy souhra vnějších (přírodních sil) a vnitřních dějů. To znamená, že vnější prostředí a vnitřní prostor hrdiny jsou téměř shodné, v obou je zobrazen nádech smrti.

Také je zde motiv večera, představující konec dne, „smrt“ světla, krizi, úpadek hrdinovy duše. Tento motiv povídky dominuje. I v deníku syna, který Slepcov objevil v letním křídle domu, večer vnáší v příběh zármutek, stesk, atd. Syn v deníku píše o podzimu, kdy spatřil dívku, jenže ona odjela dříve, než se stačili seznámit.

V příběhu je protikladem ke smrti vzkříšení hrdinovy duše prostřednictvím zázraku. Tento zázrak se může jevit stejně neočekávaným jako reálným. Slepcov v letním

³⁵Livelib: Владимир Набоков / биография [online]. 2012 [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: <https://www.livelib.ru/author/337#Биография>

³⁶НАБОКОВ, Владимир. 2011.*Рождество*. Электронная библиотека LibOk.Net [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.libok.net/writer/1436/kniga/2985/nabokov_vladimir_vladimirovich/rojdество/read

domě mezi věcmi svého syna našel deník a také zámotek motýla. Přenesením těchto věcí do vyhráté místnosti, dochází u zdánlivě mrtvého zámotku k přeměně v nočního motýla. Tento „zázrak“ jakoby vrátil životní sílu hrdinovi, který pomýšlel na smrt, a to i v předvečer vánoc. Slepcev byl natolik zasažen smrtí svého syna, že se zdálo, jakoby duševně „zemřel“. Kromě nového života, který do příběhu vnáší zrození indického motýla, dochází k proměně Slepceva. V povídce se píše: „Слепцов открыл глаза и увидел: ...“ V této větě lze nalézt hlubší, evangelický smysl (= prozření slepého). V tento moment ožívá mytologická symbolika, kde duše člověka je často představována obrazem motýla. V tomto příběhu by mohla být symbolem duše mrtvého chlapce.³⁷

2.3.2 Současní autoři písicí vánoční povídky a jejich díla

Současní autoři, písicí na téma vánoční povídka, se drží dvou přístupů. Jedni autoři navazují na klasiky tohoto žánru (A. Bestužev-Marlinskij, N. Leskov, A. Čechov, a další), jsou jimi: V. Tokareva, V. Krupin, L. Ulickaja, atd. Navazují sice na starší autory, ale jejich díla jsou zpracována inovativně. Ti druzí, jako je například D. Galkovskij, či O. Pavlov, vystavují vánoční žánr zásadním změnám. Z vánoční povídky odstranili křesťanskou morálku a naplňují ji světskou bezvýchodností.³⁸

Ludmila Jevgeněvna Ulickaja je současnou ruskou spisovatelkou, dramatičkou, scénáristkou a veřejnou činitelkou. Mimo jiné je i držitelkou několika prestižních národních a zahraničních cen za literaturu. Narodila se v Baškirii, po druhé světové válce se rodina vrátila do Moskvy, kde Ludmila dokončila školu (biologickou fakultu – genetiku). Publikovat povídky v časopisech začala až na konci 80. let.³⁹

³⁷ЕРМОЛЕНКО, Станислав., ПРОСКУРИНА, Елена Николаевна; Поэтика смерти — воскресения в рассказе В. Набокова «Рождество». Филологический класс. 2005(13), 66 - 70. ISSN 20712405.

³⁸ПРАНЦОВА Галина Васильевна. Жанр рождественского рассказа в современной русской литературе //Литература в школе. – 2011. - №11. – С.18.

³⁹РИА Новости: *Биография Людмилы Улицкой* [online]. 2013 [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: <http://ria.ru/spravka/20130906/961088752.html>

Ludmila Ulickaja napsala v roce 2003 cyklus povídek nazvaný „Dětství-49“. Již v záhlaví autorka uvádí, kdy se jejich šest příběhů odehrává, tedy v roce 1949. Je to období po druhé světové válce, autorka se pokouší zachytit do detailů každodenní život lidí, takový jaký skutečně byl. Hrdinové příběhů jsou děti, nějakým způsobem poznamenané válečnou dobou, většinou se jedná o sirotky. Obsah není nikterak složitý, je zaměřen na každodenní život lidí, do kterého ale zasahuje zázrak, díky němuž lze povídky řadit mezi vánoční.⁴⁰

První příběh z cyklu, „*Zelný zázrak*“ („*Канустрое чудо*“), můžeme řadit mezi vánoční povídku. Již název sám napovídá, že zázrak nebude neobyčejný, ale zcela prostý. Povídka vypráví příběh dvou dívek, Dusji a Olgy, které ztratily rodiče a byly odvezeny ke vzdálené příbuzné, stařence Sloniše, která si dívky zpočátku nechtěla nechat, ale nakonec svůj postoj přehodnotila. Dívky zpočátku nekomunikovaly, ale nakonec si na život u stařenky zvykly. V centru dění je cesta, kterou dívky musí podniknout, aby koupily zelí (prakticky celý den – od rána do večera).

Hlavním motivem je očekávání. Nejprve dívky čekají na to, až zelí přivezou a vyloží ho, potom čekají v dlouhé frontě, i přes polední přestávku, až na ně přijde řada. Když vše vypadá nadějně, zjistí Dusja, že ztratila peníze. To je zásadní zlom, dívky přemýšlí, co budou dělat, jak to vysvětlí doma. Když už se vše jeví jako zcela ztracené, přímo k nohám dívek spadnou dvě hlávky zelí, z rychle projíždějícího auta. Dívky se vrací domů, Slonicha tam není, je u známé, plakala, protože nemohla dívenky najít. Mnohem větší zázrak se stal v duši Slonichy, která nejprve dívky doma vůbec nechtěla. Postupně se její vztah k nim změnil natolik, že se o ně velice bála, všude je hledala, když je nenašla, byla velmi nešťastná. Za hlavní ideu tohoto příběhu můžeme považovat lásku k bližnímu, připravenost přijmout na sebe jeho břímě, což lze považovat za základ lidské vzájemnosti. Konec příběhu je otevřený.

To jak se dívky ocitnou u Slonichy, je popsáno retrospektivně. Je zajímavé, že pouze hlavní představitelky mají křestní jména, ostatní postavy mají buď příjmení, či nemají jména vůbec, nebo jsou charakterizovány určitým rysem. Zelí lze

⁴⁰САДОВНИКОВА, Татьяна Валерьевна. *Поэтика цикла Л. Улицкой „Детство-49“*. Филологический класс. 2014. №2 (36), с. 88-94.

považovat za metaforu lidské osobnosti. Lidé jsou složití, zřídka kdy poznáme na první pohled jejich skutečnou podstatu. Musíme odkrýt několik vrstev, abychom se dobrali pravé podstaty. Nejvýznamnějším zázrakem je život sám, nejcennější pak člověk.⁴¹

Další povídkou autorky je „*Oslova cesta*“ („*Путь осла*“), která patří do sborníku nazvaného „*Lidé našeho cara*“ („*Люди нашего царя*“), vydaného v roce 2006. Příběh začíná cestou. Marsel, Agnès („aristokratka“, která nemá velký vliv na dějové události, pouze se jich účastní) a autorka jedou navštívit společnou známou do francouzských alp. Marsel tvrdí, že cesta, po které jedou, byla původně římské civilizace. Srovnává způsob, jakým se pokládaly cesty v Římě a Řecku. Řekové údajně pouštěli přes hory osla a v jeho stopách stavěli cestu, naopak Římané ji vedli přímo z bodu A do bodu B.

Celý příběh je neoddělitelně spjat s ženou jménem Lenovéfa (Женевьева). Žije sama, kolem sebe má jen dva sousedy – mechanika a pastýře. Po tom co prožila tolik bolesti, se rozhodla být sama. Někdy je samota, i když se jí lidé bojí, dobrým způsobem jak poznat sám sebe a vyrovnat se s osudem. První zásah do její samoty jí způsobil její bývalý manžel, který si koupil na stejném místě dům, kam jezdil s rodinou. Druhým „narušitelem“ byl Marsel, se kterým je pojily milenecké, manželské i přátelské vztahy, ten si koupil nedaleko usedlost.

Když konečně dojeli na místo, všichni již tu byli. Byl tu její bývalý muž Jean-Pierre s manželkou Marií a dvěma dětmi, dcerou Ivet a synem Charlesem. Mimo jiné i černoška Aileen. Poté co vypravěčka, jako zdatný pozorovatel, přiblíží čtenáři společnost, v níž se nachází, přijde zlom. Stává se z ní průvodkyně a čtenář sleduje její myšlenkovou stopu. Potom, co Marie přinese do pokoje svého nemocného synka, kterého přítomní nazývají andělem, jakoby si byli přítomní blíže. Byli jiné národnosti, sociálního postavení, apod., bavili se spolu, jakoby se již celá léta znali, ačkoliv se seznámili až v den příjezdu. Jejich společnost narušil pastýř, který přinesl raněné jehně, načež malý Charles promluvil své první slovo.

⁴¹САДОВНИКОВА, Татьяна Валерьевна. *Поэтика цикла Л. Улицкой „Детство-49“*. Филологический класс. 2014. №2 (36), с. 88-94.

Od dob Ezopa je osel považován za hloupé zvíře, ale Řekové ho využili ke stavbě cest. Ona cesta osla by mohl symbolizovat cestu člověka k poznání Boha, sebe samého, druhých a v neposlední řadě k poznání rozvoje křesťanské civilizace. Zvláštností tohoto díla je epilog, který není typický pro vánoční žánr. Autorka neprojevuje sentimentálnost ani naději na vyléčení Charlese, trpícího nehybností a slabomyslností. Lidé jednají dle přikázání - miluj bližního svého, cítí s druhými, jsou při nich v dobrém i zlém. Přijímají vše tak, jak to přichází. Projevuje se mezi nimi silné duševní spojení, i přesto že se téměř neznají. Ono silné duševní pouto je typické především pro Vánoce, ale autorka zdůrazňuje, že se s ním setkáváme i mimo vánoční období.⁴² Oba uvedené příběhy Ludmily Ulickoj porušují jeden ze základních rysů vánoční povídky – neodehrávají se v období Vánoc, ale jejich děj probíhá ještě před tímto obdobím. Tuto změnu autorka objasňuje tak, že „Vánoce“ se nemusí odehrávat ve vánočním období, nejsou vymezeny místem ani časem, rodí se v lidech samotných.

Motiv z díla „Děvčátko se sirkami“ H. Ch. Andersena, přetvořil **Dmitrij Bykov**. Bykov je současným ruským spisovatelem, básníkem, novinář, scénárista, ... Jeho dílo nese název – „*Děvčátko se sirkami dává za vyučenou*“ („*Девочка со снучками даем прикупить*“ - 2006). Již v názvu se objevuje groteskní element. Jeho hlavní hrdinka je zcela odlišná od hrdinky Andersena. V díle Bykova děvčátko nepotřebuje pomoci, pomoci potřebuje „nemocná“, nesoudná společnost. Dívka je popisována jako anděl, který pomáhá lidem s jejich utrpením, a to pomocí zápalek. Ani anděl, v předvečer Vánoc nemůže pomoci celé společnosti, znemožní mu to síla, která je v příběhu zastoupená městskou elitou, jež dívku obvinila z narušování místních pořádků. Anděl nakonec mizí, ale autor čtenáře ujišťuje, že se příští Vánoce opět

⁴²ПРАНЦОВА, Галина Васильевна. "Происходило Рождество. странное, смещенное. ": рассказ Л. Е. Улицкой "Путь осла": урок внеклассного чтения ; X-XI класс Русская словесность. - 2010. - № 2. - С. 26-30

vrátí, aby pomohl dalším lidem. Povídka obsahuje znaky postmodernismu jako: dialog se čtenářem, intertextualitu, transformaci žánrových modelů, ...⁴³

Podobně jako Bykov, i **Ludmila Stěfanovna Petruševskaja**, přetváří dílo Andersena. Ludmila Petruševskaja je taktéž současná ruská spisovatelka (píše prózu, básně, dramata, atd.), režisérka, zpěvačka, herečka. Název jejího díla je „**Černý plášť**“ („*Чёрное пальто*“). Příběh se odehrává v zimním období, není přesně určeno kdy. Dívčino jméno neznáme, ale víme, že již není malá jako dívka Andersena, ale dospělá. Jde sama po ulici s úmyslem spáchat sebevraždu. Důvodem je, že po tom, co se dověděl její přítel, že je těhotná, opustil ji, a ona zůstala sama. Neví, co má dělat. Jako zázrakem nalezne zápalky, při jejich světle si uvědomuje své mateřství, že pod srdcem nosí bytost, která jí bude milovat a ona ji. Zápalky jsou zde symbolem naděje na spásu, symbolem prozření. Dívka je pomocí zápalek vyvedena ze stínu omylu do reality.⁴⁴

Dalším dílem může být „**Chlapec Nový rok**“ („*Мальчик Новый год*“ -2008). Toto dílo se odehrává v předvečer Nového roku, odráží současnou dobu a mravy. Jejímí hrdiny jsou tzv. „маленькие люди“ – děti, Sněhurka, klauni Senja a Ariša. Chlapec, jehož matka je těžce nemocná, má ztvárnit v představení klaunů Nový rok. Díky pomoci dobrých lidí se podaří chlapcovu matku zachránit. Příběh je protkán láskou a soucitem, Petruševskaja je mistrně detailu. Autorka poukazuje na milosrdenství, dobrosrdečnost, ne zrovna bohatých hrdinů, autorka neskrývá svou „lásku“ k těmto lidem.⁴⁵

Vladimír Nikolajevič Krupin je ruským prozaikem a publicistou. Témata, o kterých píše, jsou: malá rodina, šťastné, ale i žalostné vzpomínky na dětství a mládí. Zajímá se i o osud Ruska a duši národa. V 90. letech se jeho zájem obrací na pravoslavlí.

⁴³ДАНИЛЕНКО, Юлия Юрьевна. *Трансформация жанра рождественского рассказа в современной литературе: (Д. Быков, Л. Петрушевская)* [online]. Пермь, Российская Федерация [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: http://poetica.pro/files/redaktor_pdf/1429708779.pdf

⁴⁴Tamtéž Str. 593 – 595.

⁴⁵КОЗИНА Татьяна Николаевна. – *Тема Рождества в современной прозе*// Известия ПГПУ им. В.Г. Белинского. 2012. № 27., С. 294–295.

Jeho dílo, které řadíme do žánru vánoční povídky, nese název „*Zimní schody*“ („*зимние ступени*“). Motivem tohoto příběhu je láska k bližnímu, což zcela odpovídá křesťanskému duchu. Autor poukazuje na duchovní svaz prostých venkovských lidí s rodinou, zemí, kulturou a životem ruského národa. Využívá k tomu kolážovou kompozici, která „rozbíjí“ vyprávění na tři drobné epizody.⁴⁶ Rovněž Prancova poukazuje na vztah hrdinů k náboženství (víře). Autor využívá kontrastu a ironie, aby odtajnil charakter postav Vasilije a Arkaši.

Příběh se odehrává v předvečer vánoc. Na začátku nás autor seznamuje s Vasilijem a Arkašou, jsou stejně staří a oba se živí prosekáváním ledu. Vasil je popisován jako prostý člověk, který celý svůj život žije na vesnici, v jeho životě bychom mohli nalézt mnohá trápení. Arkaša se od Vasilije liší tím, že žil ve městě, zcela jinak myslí i jedná. Zatímco Vasil tvrdě pracuje, Arkaša spíše velí. Druhá část nás seznamuje s knězem, který připravuje kázání. Přemýšlí nad svým životem. Když byl mladý, chtěl spasit svět a postupně došel k názoru, že je těžké spasit i sám sebe. Třetí část probíhá na bohoslužbě. Vasil se projeví jako člověk přijímající víru srdcem, je mu na tomto místě dobře. Arkaša je spíše náboženský teoretik, víru nemá zcela zakořeněnou v srdci. Všem bude odpuštěno, bez rozdílu: „Праздник у всех людей, у всей природы, у всего живого, что все, все теперь прощены будут – и простой, серьезный Василий, и Аркаша, человек не без лукавинки, не без внутренней извилины и хитринки, - все, все будут прощены.“⁴⁷

Viktorija Samojlovna Tokareva se narodila v Leningradě, kde absolvovala hudební školu ve hře na klavír. Vdala se a přestěhovala do Moskvy, kde učila v hudební škole. Roku 1967 ukončila scenáristickou fakultu ВГИКа. V roce 1964 byla publikována její první povídka – „Den bez lží“ a později další díla. Základními tématy, kterým se spisovatelka věnuje, jsou: žena a velkoměsto, osobní život a práce,

⁴⁶КОЗИНА Татьяна Николаевна. – *Тема Рождества в современной прозе*// Известия ПГПУ им. В.Г. Белинского. 2012. № 27. С. 292–293.

⁴⁷МЕЛЬНИК, Владимир Иванович. *Из чего рождается рассказ? (Рассказ Владимира Крупина "Зимние ступени")*. In: *Слово. Образовательный портал* [online]. Филология /Литература сегодня [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://www.portal-slovo.ru/philology/37272.php>

smysl pro povinnost, fantazie a skutečnost. Podle jejích scénářů bylo natočeno více jak 20 filmů. Získala mnoho ocenění.⁴⁸

Do tohoto žánru můžeme zařadit dílo s názvem „**Vánoční povídka**“ (**„Рождественский рассказ“**) vydaný v roce 1999. Toto dílo se vymyká z tvorby autorky, oproti jiným je jeho obsah a závěr obrazným vyjádřením myšlenky. Již samotný název evokuje ve čtenářích vše, co lze od vánočních povídek očekávat - její typické rysy. Vánoční zázrak pro někoho nemusí být tak patrný, ale probíhá především v duši hlavní hrdinky. Příběh je vyprávěn ich-formou, vyprávěčem je mladá dívka. Zpočátku je využita retrospekce, dívka se vrací do dětství, kdy spor se spolužáky v ní vyvolal vnitřní, psychický konflikt. Vše probíhá na Nový rok.

Dívka před pěti lety přinesla do třídy květinu v květináči, její spolužák květináč rozbil. Ona květina byla pro ni jako část její duše. Od té doby přirovnává sebe i druhé ke květinám, myslí si, že se její život zhroutil, jakoby se proti ní vše spiklo. Dívka si v zimě koupí růži připomínající její mladou duši. Ten den potká Borku Karpova, na kterého se po celá léta velmi hněvala. Nyní, když ho spatří, je jí ho spíše líto, Borka je vyčerpaný životem. Hrdinka zapomene na dřívější křivdu a daruje mu růži.

Zázrakem je tedy přerod hrdinčiny duše. Milosrdnost a odpuštění zbaví dívku jejích psychických problémů. Křesťanská láska jí navrací pokoj do duše. Ne cizí síla, ale vnitřní síla dívky samé jí pomůže od strastí.⁴⁹ Prancova uvádí, že hlavní ideou díla je fakt, že člověk nemůže v sobě nést břemeno urážky. Toto břemeno ho totiž zbavuje velkodušnosti, dobra a schopnosti odpustit.⁵⁰ Příběh odráží sovětskou epochu, kdy se stal hlavním svátkem Nový rok.

⁴⁸РИА Новости: *Биография Виктории Токаревой* [online]. 2012 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://ria.ru/spravka/20121120/911327236.html>

⁴⁹VASILYEVA, Jelena. *Модификация жанра святочного рассказа в русской литературе конца хх. века*: (на примере анализа произведения В. Токаревой „Рождественский рассказ“). In: *Dialog kultur IV*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2007, s. 251-254. ISBN 978-80-86845-73-9.

⁵⁰ПРАНЦОВА Галина Васильевна. *Жанр рождественского рассказа в современной русской литературе* // Литература в школе. – 2011. - №11. – С.18.

Dmitrij Galkovskij je dalším současným ruským prozaikem, dramatikem, publicistou, historikem a filozofem. Je autorem výhradně internetovým. U jeho vánočních povídek nelze přesně určit, co je realita a co virtualita. Mísí styly a porušuje formy. Přezkoumává a upravuje dřívější duchovní hodnoty, to vše v duchu postmoderní literatury. Napsal 8 vánočních povídek, které označil čísla (1, 2, 3, 4, 5, 6, 10 a 13). Povídky jsou očíslované dle toho, kdy byl zrozen jejich záměr a jsou velmi různorodé. Například povídka číslo 2 - vypráví o tragických osudech žáků, kteří ukončili gymnázium, v jejich osudech se odráží významné události 20. století. Není zcela jasné, proč se tyto povídky řadí mezi vánoční, čtenář v nich nenalezne typické rysy tohoto žánru. Sám Galkovskij své vánoční povídky charakterizuje „jako sérii složitých, mnohoúrovňových textů, které ponechávají čtenáři prostor pro vlastní tvorbu a provokují ho k tomu, aby následoval autora v jeho snaze proniknout do existenciální situace osobní i společenské, což je podle něj obvyklý stav filozofa.“⁵¹

2.4 Shrnutí vývoje ruské vánoční povídky

Ruská vánoční povídka je postavena na folklórním základě. Hlavním zdrojem jsou tzv. святочные былички – nejprve uchovávané ústně. Vypráví o lidech vystavených zlé síle, nejčastěji ďáblu, a také o tom, jakým způsobem se zlé síle ubránit. V dílech se objevují ruské tradice jako je hádání budoucnosti, výklad snů, různé hry a mnoho dalších zvyků. Psaná forma vánoční povídky se vyvíjí od 18. století. V 19. století je tradiční ruská vánoční povídka ovlivněna díly západoevropských spisovatelů, kteří vnášejí do tohoto žánru mravní a sociální motivy. Nejvýznamnějším západoevropským autorem je Charles Dickens a jeho první povídka „Vánoční koleda“ (1843). V Rusku jsou za zakladatele nové podoby vánoční povídky pokládáni Leskov a Dostojevskij. Autoři se zaměřují především na sociální situaci a psychický stav dětí a dospělých. Svého vrcholu dosahuje žánr vánoční povídky právě v 19. století, zároveň ale dochází k jeho krizi, která ústí v parodická díla klasických vánočních povídek. Po revoluci v roce 1917 se vánoční povídky téměř vytrácí, vrací se až v 80. - 90. letech 20. století. Mezi představitele vánoční povídky 20. století lze zařadit Nabokova.

⁵¹HŘÍBKOVÁ, Radka. *Vánoční povídky Dmitrije Galkovského*. In: Dialog kultur IV. Ústí nad Orlicí: Otfis, 2007, s. 247. ISBN 978-80-86845-73-9.

Přelom 20. a 21. století je typický intertextuálností. Postmoderní literatura žánru vánoční povídky je dialogem mezi dědictvím klasické literatury a kánonu jako takového a nových stylů a formou. Mezi současné významné autory patří Tokareva, Galkovskij, Petruševskaja, Bykov, Ulickaja, Krupin a mnoho dalších.

3 Vývoj české vánoční povídky

3.1 České Vánoce

Dnes by málokdo věřil tomu, že zvyky a tradice, které o svátcích dodržujeme, nejsou čistě křesťanskými, ale pochází z doby, kdy naše území ovládaly keltské tradice. Druidové uctívali různé bohy a odváděli jim oběti. Z tohoto období se dochovaly zvyky jako: víra v zlaté prasátko, jmelí se svou kouzelnou mocí, zdobení stromku, pálení purpury, příprava pečiva a možná i pojídání ryb. Keltové neslavili Vánoce, z důvodu narození Ježíše Krista, ale protože na 21. prosince připadal zimní slunovrat.⁵²

V průběhu oslav se vytvářel zvýšený pocit lidské sounáležitosti a solidarity. Zrod svátků tedy úzce souvisel se zemědělstvím, přesněji řečeno se střídáním ročních období. Oslavy sloužili především k tomu, aby byla zajištěna úroda a štěstí v životě kolektivu, tento prvotní cíl se nezměnil ani po splnutí s křesťanstvím. Všechny svátky jsou pevně stanoveny, až na Velikonoce a Letnice, které jsou pohyblivé. Dříve lidé věřili, že o dlouhých zimních nocích se přírodní síly dostávají do divokého zápasu a na světě se vyskytují démonické bytosti. Slunce, které považovaly za symbol tvořivé síly, bylo jimi poraženo. Tyto pohanské představy a zvyky se církev snažila vymýtit.⁵³

Vánočním svátkům předchází advent = předvánoční období. Je dobou očekávání příchodu Páně, narození Ježíše Krista. Zahrnuje čtyři neděle před narozením Páně a končí 24. prosince. Za těchto dlouhých zimních večerů se lidé scházeli ke společné

⁵²VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. str. 182. ISBN 80-85983-81-8.

⁵³FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989, str. 18-22. ISBN 80-7021-018-4.

práci, ale také si zpívali, hráli hry a vyprávěli si veselé i smutné příběhy. Některé ústní příběhy dostaly později i písemnou podobu. Vánoční svátky začínají večer z 24. prosince (poslední den Adventu, předvečer svátku) na 25. Prosince (den, kdy se narodil Ježíš) a končí 6. ledna (Slavnost Zjevení Páně, svátek Tří králů).

V tomto období je u většiny evropských národů patrný kult mrtvých. Jejich příchodu přály právě dlouhé zimní večery. Vzpomínalo se na ty, kteří nemohli zasednout ke štědrovečernímu stolu. Zemědělci mrtvé uctívali, protože věřili, že mají větší vliv na úrodu než živí. Značnou pozornost věnovali hospodáři i dobytku, aby byl zdravý a přinášel jim mnoho užitku. „Obřady vánočního období měly být nezbytným zaklínadlem štěstí, žádoucí, nezbytnou a dokonce svatou zvěstí.“⁵⁴ Probíhaly v době, kterou lidé považovali za osudovou, neobvyklou – den sv. Ondřeje, Štědrý večer, Boží hod vánoční, den sv. Štěpána, Mládí betlémských, Nový rok. Věštby se týkali počasí, úrody, dobytka, apod., ale především předpověď lidských osudů. Prostředků k věštbě a způsobů věštění bylo mnoho. Často se hádalo ze snů, které považovali v tyto dny za pravdivé a osudové. Lidé věřili znamením, které vycházely z přírodních jevů, z lidské činnosti, zvířecích úkonů, atd. Nejznámější pověra pocházející ze 14. století je rozkrojení jablka, symbol hvězdy věští štěstí, křížek smrt. Zvyk pouštění lodiček z ořechů je datován od 15. století, rodina z pohybu loděk usuzovala svou budoucnost. Dívky věštily, zda se vdají pomocí barborek, či házením střevíce, apod. Také se věstilo z vodní hladiny, lilo se olovo a věstila i zvířata, která údajně mohla v den narození Páně mluvit.⁵⁵

K Vánocům dnes již neodmyslitelně patří dárky. Frolec o darech píše: „Základem výměny darů je víra, že spolu s darem přechází částice dárcovy bytosti a že ten, kdo dar dostává, vstupuje do těsného svazku s dárce.“ Hlavním nositelem dárků byl Mikuláš. Pro většinu Evropanů začíná vánoční období právě dnem svatého Mikuláše. Kult svatého Mikuláše (6. prosince) je spojen s biskupem z Myrhy v Malé Asii. Pomáhá lidem a chrání je před vším zlým. Traduje se, že svůj majetek rozdál chudým. Svatý Mikuláš je církevní osobou, jeho protestantským „bratrem“ je

⁵⁴FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989, str. 78. ISBN 80-7021-018-4.

⁵⁵ Tamtéž str. 56-83.

Ruprecht. Jeho dary nejsou štědrovečerní. Postava Ježíška jako štědrovečerního dárce vznikla přibližně v 16. století, v době německé reformace, kdy byl potírán kult světců.

Vánoční hudba měla pro lidi velký význam, a to především v zimní, depresivní době. Nejznámější skladbou je česká mše vánoční - Hej, mistře, vstaň bystře od Jakuba Jana Ryby. Nejen hudbou, ale i literaturou si lidé krátili dlouhé zimní večery.

3.2 19. století - vznik české vánoční povídky

Stejně jako ve většině zemí, i v České republice si lidé krátili dlouhé chvíle a práci zpěvem, či vyprávěním příběhů. Tyto příběhy se buď nedochovaly, nebo je mnohokrát upravené později někdo sepsal. Frolec píše: „Není v Evropě národa, který by se mohl pochlubit tak podrobným popisem slavení Vánoc v minulosti, jaký Čechům zanechal učený mnich Jan z Holešova z doby vlády Karla IV.“⁵⁶ Popis kouzla středověkých Vánoc, přináší literární dílo Jana z Holešova z roku 1426 nazvané „Pojednání o Štědrém večeru“⁵⁷. Jan v nich seznamuje čtenáře se sedmi zvyky, které se v této době dodržovaly.

České země byly dlouhou dobu pod nadvládou Habsburků nuceny používat jako úřední jazyk němčinu, stejně jako později za druhé světové války. Český jazyk a literatura tedy v sobě nese mnohé německé motivy a prvky. Čeština byla utlačována němčinou, proto také došlo na konci 18. století a začátkem 19. století k národnímu obrození. Hlavní úkolem představitelů bylo, aby obnovili a pozvedli český jazyk, ubránili ho před němčinou. Čeština, kterou v těchto dobách mluvila jen chudina a prostí lidé, se nyní dostává i na úroveň vzdělců, a tak vznikají česká umělecká díla. Mezi hlavní představitele českého národního obrození patří např.: Josef Dobrovský, Václav Kliment Klicpera, Václav Thán, František Ladislav Čelakovský, František Palacký, Josef Jungmann, Josef Kajetán Tyl, Karel Jaromír Erben, Božena Němcová a mnoho dalších.

⁵⁶FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989, str. 9. ISBN 80-7021-018-4.

⁵⁷ Tamtéž str. 226

V 19. století se vánoční povídky staly neoddělitelnou součástí Vánoc. Vydávaly je časopisy, noviny i žurnály, díky povídkám se zvyšoval o Vánocích náklad všech tiskovin. Psali je jak známí spisovatelé, tak i čtenáři, apod. Povídky byly dojemné, sentimentální, ne příliš vynalézavé, ale měly své osobité kouzlo. Častým motivem vánočních povídek byla spása, křesťanská dobrota, psalo se o záchranné a pomocné ruce, ale i o utrpení, bolesti a smrti. Hlavním úkolem bylo dojmout k slzám věřící i ateisty, kteří trávili Štědrý den v teple svých domovů u vánočního stromku a bohatě prostřeného stolu. Vánoční čas sbližoval osamělá srdce, která se mohla vydat na společnou cestu životem, opuštěným dětem dával naději, že naleznou novou rodinu, či se shledají se svými příbuznými, kteří je vřele přijmou. To vše a ještě mnohem více můžeme nalézt v českých vánočních povídkách.⁵⁸ Příkladem mohou být povídky Ignáta Herrmanna („Tobiáškův Štědrý den“, „Vyjádření páně Záděrovo“, „Jmeli“ a další), Václava Kosmáka („Štědrý večer“), Ludvíka Aškenazyho, Karla Klostermanna a mnoho jiných.

Ve 40. letech 19. století se do Čech dostávají vánoční povídky ze západu, především z Anglie, kterou lze považovat za jejich kolébku. O Charlesovi Dickensovi i o H. CH. Andersenovi jsem psala v kapitole 2.2.2.1 (str. 19-22).

3.2.1 Motiv Vánoc v české literatuře 19. a 20. století

Vánoční tradice jsou zdrojem nejintenzivnějších zážitků jedince i celé společnosti, proto není divu, že jsou v české literatuře hojně zastoupeny, a to v nejrůznějších podobách. Je psána vánoční poezie i próza.

Motiv Vánoc bývá bohatě zastoupen ve vzpomínkové literatuře, ať už v podobě knižní nebo časopisecké. Josef Jungmann, svou krátkou vzpomínku na své dětství nazval „Touha po domovu“. Je zastáncem toho, že Vánoce jsou bytostně spojené s domovem především v dětství.⁵⁹ Taktéž se ve vzpomínce nazvané „Vánoce“ vrací do dětství i Jan Neruda. Vypráví, jak prožíval Vánoce on se svou rodinou ve městě.

⁵⁸VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. str. 108. ISBN 80-85983-81-8.

⁵⁹FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989, str. 328. ISBN 80-7021-018-4.

A v neposlední řadě o svých Vánocích píše i Mikoláš Aleš v díle nazvaném „Můj první Betlém“. Mikoláš Aleš poukazuje na citovost zážitků z dětství, které si on spojuje s touhou po jesličkách. Srovnává jesličky, které jsou pro něj jako poezie a hřejivost, ale na stromku je dle něho jen pozlátka a cukroví.⁶⁰ Vánoční stromek se objevuje v Čechách na počátku 19. století, především v bohatších rodinách, kdežto jesličky se u nás šířily už od 16. století.⁶¹ Je tedy logické, že za dětství Mikoláše Aleše (1858) nebyly stromky příliš rozšířené, zejména ne mezi chudšími obyvateli, byly jim tedy bližší jesličky a betlém, znamenaly větší tradici.

3.2.1.1 Česká vánoční povídka 19. století

Představitelem vánoční povídky 19. století je **Václav Kosmák**. Václav Kosmák byl českým knězem, spisovatelem, psal povídky, překládal z ruského jazyka, také byl dobrým zpěvákem a hudebním skladatelem. Byl také „kukátkář“⁶², dříve toto slovo označovalo člověka, který putoval po vesnicích a na trzích ukazoval lidem drobné obrázky (nesl je na zádech), aby na ně lidé viděli, používala se tzv. kukátka (s jeho pomocí lze vidět obraz plasticky). Kosmák pozoroval okolní svět očima (pro něho představující kukátka) a vše dokázal dopodrobna zaznamenat ve svých dílech. Psal povídky, fejetony, romány, humoresky a črty. Narodil se ve vesnici zvané Martínkov u Moravských Budějovic do chudé rodiny. Měl šest sourozenců. Studoval na německém Gymnáziu v Jihlavě a v roce 1862 nastoupil do kněžského semináře v Brně, kde byl roku 1866 vysvěcen na kněze. Již v tuto dobu začal psát články, črty a básně, které mu vycházely v časopisech. V roce 1870 již píše delší povídky, jeho práce uveřejňovaly například časopis Hlas a Obzory.⁶³

⁶⁰FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989, str. 365. ISBN 80-7021-018-4.

⁶¹VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. str. 81. ISBN 80-85983-81-8.

⁶²JANTAČOVÁ, Martina. *Václav Kosmák: monografická studie*. Praha, 2005. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Anna Stejskalová, str. 16

⁶³SMETANA, Vlastimil. *Václav Kosmák: Homér moravského lidu* [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.kronikahoracka.cz/vyznamne-osobnosti/kosmak-vaclav-kukatkar.html>

Jeho díla jsou rozsáhlá a mnohotvárná. Inspiroval se svými vlastními vzpomínkami, či vzpomínkami svých blízkých, psal o radostech a starostech, jakých byl svědkem především na vesnicích, ale i ve městech. Nejvíce se věnoval sociální problematice obyvatel. Je považován za moravského buditele a venkovského realistu 2. poloviny 19. století.⁶⁴

Napsal výbor nazvaný „Kukátko, čili život v obrázcích I.“, vydané v roce 1876. Toto dílo je souborem humoresek, črt, fejetonů a povídek, ke kterým lze zařadit i vánoční povídku „*Štědrý večer*“. Tento příběh se odehrává na Štědrý večer a vypráví o manželích na sklonku života. Žijí sami na vesnici, dva syny ztratili ve válce, jejich dcera zemřela krátce po svatbě, a ani vnoučata jim nestihla dát. Jediný, koho ještě měli, byl syn, ale ten odešel do světa a 15 let již o sobě nedal ani jednu zprávu, nevěděli, co se s ním stalo. Stařenka přede a stařec předcítá betlémský příběh, čas plyne velmi pomalu. Právě v tuto dobu si vzpomněli na děti, které ztratili a modlí se za Josefa, aby se jim vrátil domů. Josef se rád toulal, nestačila mu jeho rodná zem, proto odjel za moře. S novým životem jako by zapomněl na rodiče i Boha, dařilo se mu dobře, ale rodičům neposlal ani peníze ani dopis. Po čase ho stihla tragédie, žena i dítě mu zemřely, tak prodal obchod a rozhodl se po dvaceti letech vrátit domů. Zde zastihl rodiče, kteří se za něho modlili. Zvony zrovna ohlašovaly příchod Ježíše Krista na svět i v chalupě slavili znovuzrození jediného syna, šli do kostela a modlili se za šťastný návrat.

Autor píše o tom, jaké místo zauímají Vánoce v životě vesnických lidí. Lidé ač chudí a sami, věří v Boha a doufají a modlí se za jediného žijícího syna. Hlavním motivem je návrat ztraceného syna, kterého rodiče očekávali a vřele přijali, ačkoli o něm neměli žádné zprávy. Symbolické je i to, že se jim syn vrátil právě v den narození Ježíše Krista. Povídka má moralizující charakter.

Jeho další povídka má stejný název „*Štědrý večer*“, ale patří do druhého výboru nazvaného „Kukátko, čili život v obrázcích II.“, který vyšel v roce 1878. Tento druhý příběh stejně jako předchozí obsahuje sociální motiv. Autor vypráví příběh v ich-

⁶⁴KOTAČKOVÁ, Markéta. *Václav Kosmák*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Martin Reissner, Ph.D., str. 26-27.

formě a stylizuje se do role lékaře. Lékař podobně jako kněz pomáhá lidem od bolesti, a je v kontaktu s lidskou bídou, utrpením a nemocemi.

Příběh začíná vnitřním monologem lékaře, který je sám, opuštěný. Vzpomíná na dětství a mládí, kdy žil spokojeně se svou matkou. Aby se zbavil samoty a černých myšlenek, rozhodne se jít ven do mrazivého zimního počasí. Oknem pozoruje šťastné rodiny sedící u jednoho stolu, přeje jim a trochu závidí jejich pohodu. Tak dojde až na konec městečka, zde stojí vykřičená hospoda, kde se schází vyvrhelové z města. Tady také spatřil hochu, který se snažil svého opilého otce přesvědčit, aby šel domů k nemocné matce, ten ho ale vyhodil. Lékař šel s chlapcem domů, zatopil jim v promrzlé světnici, prohlédl jeho matku a obstaral jí léky, oběma pak i teplé jídlo. Žena ho považuje za anděla, dar od Ježíška a doufá, že tak krásný Štědrý večer jim nezkazí její manžel alkoholik. Lékař ohlásí na četnické stanici, co se na Štědrý večer odehrálo v krčmě, a tak stráví otec od rodiny noc v žaláři.

Autor, jako v předešlé povídce, zobrazuje chudobu a bídu lidí, tentokrát na malém městě. On sám již nikoho nemá, je osamělý. Osamělé je i dítě a matka, kterých se lékař ujal. Jejich samota není stejná. Dítě není sirotek, má matku i otce, ale stejně žije ve špatných podmínkách. Matka je nemocná a otec je alkoholik, kterému na rodině evidentně nezáleží, rodině je lépe, když není doma. Objevuje se tu typický vánoční zázrak. Lékař pomůže cizím, chudým lidem, kteří mu nemohou zaplatit. Okolnosti setkání jsou rovněž náhodné. Vzájemně si udělají krásný Štědrý večer, lékař i matka se synem se po dlouhé době cítí šťastni a ne osamocení.

Václav Kosmák napsal řadu dalších vánočních povídek: „Vánočka“, „Vánoční stromek“, „Ježíšek“ (autor dává čtenáři možnost porovnat Štědrý den u bohaté a chudé rodiny), „Štědrovečerní sen“ (příběh sirotka, kterého se ujala o Vánocích bohatá rodina, kterým zemřel jejich jediný syn), „Štědrý den“, „Vánoční kukátko“ a další. Václav Kosmák ve vánočních povídkách využívá sociální motiv. Píše o lidech, kteří nemají dostatek finančních prostředků na život. To je patrné především z druhého příběhu. Strádají, nemají na teplé jídlo, oblečení ani na lékařskou péči. Jsou tedy odkázáni na druhé, kteří mají prostředky a jsou ochotni jim nezištně pomoci. Prvním autorem, který vnáší sociální problematiku do vánoční povídky, je Charles Dickens, který ovlivnil řadu autorů.

3.2.1.2 Vánoční povídka na přelomu 19. a 20. století

Jakub Arbes byl český spisovatel a novinář. Narodil se do ševcovské rodiny v Praze na Smíchově. Vystudoval reálku, ale studium techniky už nedokončil. Jeho díla mají črty romantismu i realismu. Jediným pevným zaměstnáním pro něho byla práce u novin, byly to: „Národní Listy“, „Hlas“, „Vesny kutnohorské“ a další.⁶⁵ Později působil jako literát na volné noze, býval zadlužen, setkával se s lidmi podobného nejistého postavení. Jako spisovatel z povolání již nepsal romaneta („Sivooký démon“, „Newtonův mozek“, „Svatý Xaverius“), kterými byl proslulý, ale věnoval se literatuře faktu, což byly črty ze života básníků, umělců a herců.⁶⁶

Dílo, které můžeme zařadit mezi vánoční povídky, nese název „*Štědrý den bratří Mánesů*“. Autor vypráví příběh dvou starých mládenců, bratrů Josefa a Quida, známých českých malířů. Ti se rozhodli, že stráví Štědrý večer tradičním způsobem, ale nic není tak jednoduché, jak se na první pohled zdá. Bratři se rozhodnou si k večeři koupit a usmažit kapra. Zpočátku se kapr jevil jako mrtvý, ale nebyl. Při pokusu kapra zabít poranil Quido svého bratra, proto se bratři rozhodli kapra pustit do Vltavy a strávit Štědrý den v hospůdce.

Příběh se odehrává na Štědrý večer a po počátečních problémech (téměř leklý kapr, zranění Josefa) následuje šťastný konec. Bratři se rozhodnou kapra pustit do Vltavy a darovat mu tak svobodu a především život. Odměnou je jim pocit spokojenost a štěstí, které o Vánocích ještě nikdy předtím nezažili. Příběh Jakuba Arbesa, byl zfilmován v roce 1981, režíroval ho Jaromír Vašta a scénář napsal Jaroslav Dietl. Josefa hrál Radoslav Brzobohatý a Quida Václav Postránecký.

V Čechách byly ryby dostupným pokrmem, a to i pro chudší vrstvy, situace se ale změnila v 17. století (po 30. leté válce), kdy se ryby staly lahůdkou, kterou si mohli dovolit lidé v rybníkářských oblastech nebo u bohatých měšťanů. O Vánocích se

⁶⁵DRESLER, Václav. *Jakub Arbes, život a dílo*. V Praze: J. Hynek, 1910.

⁶⁶LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i. e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Česká historie. Str. 304-308. ISBN 978-80-7106-963-8.

ryby jedly jako postní pokrm. Pro křesťany má symbolický význam, byla symbolem Ježíše Krista, událostí z jeho života a chudoby, do které se narodil.⁶⁷

Karel Faustin Klostermann byl českým spisovatelem, psal romány, povídky, fejetony, atd. Narodil se v roce 1848, v hornorakouské obci Haag am Hausruck. Jeho otec byl lékařem, proto se rodina musela často stěhovat. Matka pocházela z bohatého rodu sklářů Abélé. Karel byl nejstarším z deseti sourozenců. Rodina žila v Sušici a Karel studoval v Písku na gymnáziu. Později se stěhuje do Štěkne, kde jeho otec pracuje jako panský lékař u knížete Windischgraetze, po jeho smrti je obecním lékařem v Kašperských Horách a rodina se vrací do Sušice. Na přání otce Karel studuje medicínu ve Vídni, ale kvůli špatné finanční situaci školu nedokončil. Karel tedy pracuje jako vychovatel a později i jako učitel francouzštiny a němčiny. Byl dvakrát ženatý.⁶⁸

Klostermann je představitelem české venkovské realistické prózy. Od 70. let 19. století se věnoval žurnalistice, psal pod pseudonymem Faustin či Doubravský. Díla vydával v časopisech „Politik“ (psaná německy), „Osvěta“ (psaná česky) a dalších. Karel Klostermann jako první vnáší do literatury česko-bavorské pomezí, drsnou krásu šumavských hor a lesů a seznamuje čtenáře s jejími svéráznými obyvateli. Šumavu ve svých dílech zobrazuje jako domov živlů, přírodních pohrom a věčně zavátých cest. Příroda neustále předkládá lidem zkoušky, které mají ověřit, zda je schopni tu žít a přežít. Ve svých dílech se zaměřuje na lidské konflikty a na materiální i morální životní dramata. Na základě osobní zkušenosti popisuje místní krajinu a hospodářské i společenské změny. Zajímal se ale i sociální motiv (chudoba) a motiv národnostní (soužití Čechů s Němci – Šumava, dle něho, byla jejich společným domovem).⁶⁹ Napsal několik románů a řadu povídek. V povídce „Na

⁶⁷ZINDELOVÁ, Michaela. *Česká vánoční kniha: obyčeje, zvyky, koledy, výzdoba, recepty a mnoho dalšího*. V Praze: XYZ, 2010. Str. 93-94. ISBN 978-80-7388-250-1.

⁶⁸Život spisovatele Karla Klostermanna v datech. Občanské sdružení Karel Klostermann – spisovatel Šumavy [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://www.klostermann.cz/stranky/zivot_zivotopis_spisovatele.html

⁶⁹SLAVÍČKOVÁ, Věra. *Karel Klostermann* [online], str. 1-6 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/wp-content/uploads/2013/09/klostermann-med.pdf>

cestě k domovu“ vzpomínal Klostermann na své zážitky z cesty ze školy v Písku, domů, do Kašperských Hor.

Mezi vánoční povídky lze zařadit povídku „*Kaplanův Štědrý večer*“. Příběh vypráví o mladém knězi, který byl poslán na zaučení do Rejštejna. Věděl, že služba zde bude pro něho obtížná, německy neuměl a místnímu nářečí také nerozuměl, zimy zde byly tuhé a společenský život téměř žádný. Sloužil pod farářem, který uměl česky a nebyl ani příliš starý. Na faře mu nebylo špatně, ale nudil se tu. Do městečka se za práci přistěhoval i s rodinou a sestrou malíř (maloval na sklo), který pocházel z Čech. Seznámil se s mladým knězem a ten je začal hojně navštěvovat, což mu ostatně farář vyčetl. Sestra malíře Andulka pozvala mladého kaplana na Štědrý den k nim na večeri, to odmítl, že bude jíst na Horách v rodině pana faráře. Umluvila ho Andulka, aby přišel alespoň na chvilku po jitřní, že pro něho má Ježíška. Mladý kaplan neodolal a přislíbil, že přijde. Večeri v rodině pana faráře přerušil muž, který přišel pro faráře s prosbou, aby šel zaopatřit starou paní, která bydlela na Haidlu. Mladý kaplan se tam vydal, cesta nebyla příjemná, hustě sněžilo, díky průvodci se kaplanovi nic nestalo. Šťastně došli až na místo. Stařenka neumírala, ale měla strach, že by mohla umřít, ještě než se vyzná z hříchů. Kněz byl nejprve mrzutý, ale později si uvědomil, že od něho odvrátila zlo. Když vánice ustala, vydali se zpět do městečka. Schůzku mladý kaplan s Andulkou nestihl, druhý den potkal malíře, který mu řekl, že sestra odjela za tetou, která je na smrtelné posteli, je bohatá, tak Andulce možná i něco odkáže.

Vánoční příběh, který zaznamenává pokušení, do kterého se dostává mladý kaplan. Andulka se do něho evidentně zamilovala a on je zmatený, možná by i podlehl pokušení, ale to se čtenář nedozví, jelikož mladý kaplan musí jít zaopatřit starou paní a počasí (hustě padající sníh) mu zabráni se vrátit do města včas. Dalším zásahem osudu je, že Andulka odjela k tetě. Povídka je realistická, autor se nejspíš inspiroval příběhem svého bratra Jakuba, který tam byl farářem.⁷⁰ Dílo je vystavěno na principu cesty, stejně jako povídka „Vánice“ či „Odyssea soudního sluhy“ (to je patrné již z názvu; příběh je o putování soudního sluhy Mastílka, který má doručit obsílku).

⁷⁰ HROPENIAK, PhDr. Vladimír. *Vánoce v horách v povídkách Karla Klostermanna*. In: *Špičák na Šumavě* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.sumavanet.cz/spicak/fr.asp?tab=snet&id=192>

Dalším dílem je povídka „Vánoce pod sněhem“, vyprávějící příběh autorova otce o době, kdy jako lékař začínal. Byl požádán, aby pomohl těžce zraněnému, jenž dům byl brzy zasypán sněhem, tak musel strávit několik dní s obyvateli samoty a nebožtíkem.⁷¹ Autor sám píše: „Napsal jsem tyto řádky na památku zemřelým, na slávu posud žijícím, kteří v bídě pomáhali, v neštěstí těšili. Ničeho nepřidávám, holou pravdu povídám, do minulosti sahám; ale co se tehdy událo, i dnes státi se může.“⁷²

Nebo vánoční povídka „*Slávičiny jesličky – maloměstská idylka*“. Slávka byla malá desetiletá dívka, velmi hezká, hodná a pilná. Její otec pracoval jako adjunkt u okresního soudu. Pan učitel měl Slávku velmi rád, proto se rozhodl, že jí udělá jesličky. Pár dní před Vánoci přišel adjunkt domů, kde mu žena oznámila, že ho donesl Sepekovic Jeník. Pan Sepeka byl majitelem papírnictví a také pronajímal ve svém domě dva byty, v jednom bydlel kloboučník a v druhém pan učitel. Jelikož pan doktor podal žalobu na pana Sepeku pro urážku na cti, domníval se adjunkt, že ho chce zajímem uplatit, tak poručil zajíce vrátit. Zajíce obdržel i pan soudce. Na Štědrý den krásně sněžilo, u pana soudce se chystali k štědrovečerní večeři, když přišel nějaký chlapec a donesl soudci krabici. Soudce, když uslyšel, že ho posílá tatínek od Sepeků, vzal krabici a vyhodil ji z okna a chlapce vystrčil za dveře s tím, že má vyřídit otci, že žádné úplatky nebere. V ten samý moment k adjunktovi dorazila žena s nůši, která nesla dar pro Slávičku, když ji pan adjunkt spatřil, poznal, že je od Sepeků a v domnění, že jde o úplatek, ji vyhodil. Po jídle se pak společně vydali na půlnoční mši, když se vrátili, Slávička mluvila jen o jesličkách, které tam viděla. Druhý den potkal pan učitel pana adjunkta a otázal se ho, proč nepřijali jesličky pro Slávičku a ještě mu sprostě nadali. Pan adjunkt nedorozumění vysvětlil. Jesličky tak nakonec Slávička dostala a měla z nich velkou radost. Mezitím se pan soudce zlobil na kloboučníka, že mu slíbil poslat cylindr do Božího dne a dosud tak neučinil. Poslali tedy ke kloboučníkovi služebnou, aby zjistila, co se stalo. Dostalo se mu

⁷¹HORPENIAK, PhDr. Vladimír. *Vánoce v horách v povídkách Karla Klostermanna*. In: *Špičák na Šumavě* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.sumavanet.cz/spicak/fr.asp?tab=snet&id=192>

⁷²KLOSTERMANN, Karel. *Vánoce na Šumavě: hrst vánočních povídek s ilustracemi Petra Hilského*. 1. vyd. v nakl. Praam. Ilustrace Petr Hilský. Písek: Praam, 2008, str. 9. ISBN 978-80-86616-23-0.

odpovědi, že ho doručoval již den předtím hoch, ale pan soudce cylindr vyhodil oknem a chlapce vyhodil. Krabici služebná našla, jenže ji valník přejel, a tak nebylo možné cylindr nosit. Když došlo na soud, pan Sepeka se omluvil panu doktorovi, ten stáhl žalobu a vše se tak vyřešilo.

Tento příběh, stejně jako ostatní, je založen na realismu. Odehrává se během Vánoc a má šťastný konec. Někdy není potřeba velkých zázraků, Slávičce se splnil sen mít své vlastní jesličky, všechna nedorozumění se vysvětlila a pan Sepeka se omluvil za žalobu, pan doktor omluvu přijal a panu Sepekovi odpustil.

Jak již bylo řečeno, Karel Klostermann, je představitelem venkovské realistické prózy a až na výjimky jsou jeho příběhy zasvěceny Šumavě. Píše o tom, co zažil sám, či jeho příbuzní. Seznamuje čtenáře s drsností tohoto kraje a s tím, co lidé zde musí snášet, nevyhýbá se ani sociálním ani národnostním tématům a popisuje mezilidské konflikty.

Ignát Václav Herrmann byl český spisovatel, humorista a redaktor proslulý svými fejetony, povídkami a romány z pražského prostředí. Narodil se v Chotěboři, dětství prožil v Hradci Králové a studoval v Praze. Rodina byla v těžké finanční situaci, zvláště po návratu z Ameriky. Ignát se narodil jako třinácté dítě, po tom co se přestěhovali do Hradce Králové, trávil volný čas v knihkupectví a tiskárně svého dědečka. Do Prahy odjel, aby se vyučil kupcem. Nebyl jediným, kdo se věnoval psaní, kromě něho to byl nejstarší bratr Gustav Vratislav a bratr Emil. Pracoval v nakladatelství J. Otty. V roce 1881 se oženil s Hermínou Chvátlovou, sestrou skladatele Emanuela Chvály, se kterou měli dva syny a jednu dceru.⁷³

Počátky jeho literární činnosti spadají do 70. let 19. století. Publikoval v mnoha časopisech a pracoval v redakci „Palečka“, „Národních listů“ a v roce 1882 založil vlastní časopis „Švanda dudák“. Jeho literárním vzorem byl Jan Neruda, stejně jako on se i Ignát Herrmann věnoval historickému prostředí Prahy. Psal pod pseudonymem Ypsilon, Vojta Machatý či Švanda. Jeho nejoblíbenějším a nejúspěšnějším žánrem byly povídky a črty, ze kterých vznikají výbory jako

⁷³ Osobnost Ignáta Herrmanna: Životopisné údaje a literární dráha [online]. Brno [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/320562/ff_r/05-ZIVOTOPIS_Ignata_Herrmanna.pdf

například: „Ztřeštěné historky“, „Muž bez třináctky“, „Vánoční koledy“, atd. Psal i romány, z nichž nejznámější je „U snědeného krámu“. Řada jeho děl byla zdramatizována pro divadelní účely a mnohé i zfilmovány.

Mezi vánoční povídky lze zařadit tu s názvem „*Tobiáškův Štědrý den*“. Autor vypráví příběh, který se stal v kupeckém obchodě, pana Floriána Karase na Štědrý den. Právě na Štědrý den měl pan Karas, čtyři mládenci a čtyři učni nejvíce práce, ke každému nákupu dostal kupující nějaký dar. Když rozdali všechn punč, poslal pan Karas nejmladšího učně Tobiáše, aby zásoby doplnil, bohužel Tobiáš neudržel v promrzlých rukách lahev, ta mu upadla a rozbila se. Principál se rozzlobil, vběhl do skladu a bil Tobiáše hlava nehlava, přestal až ve chvíli, když spatřil, že chlapci teče krev, poranil ho prstenem. Lidé v obchodě byli svědkem tohoto incidentu, a když se pan Karas vrátil, cítil, že lidé nelitují jeho vzniklou škodu, nýbrž toho chlapce, sám Karas věděl, že to přehnal, ale už se stalo, nedalo se to vrátit. Tobiáš se schoval ve sklepení a vzpomínal na domov, až nakonec usnul. V šest hodin se obchod zavřel a zaměstnanci se šli nachystat na štědrovečerní večeři, po polévce se rozdávaly dary. Paní Kristina přinesla muži balíček, ve kterém byly hračky pro děti a dopis od rodičů Tobiáše. V něm rodiče Tobiášovi přáli Karasovým veselé Vánoce a mnoho zdraví, doufali, že syn nezlobí a vyjadřovali vděčnost, že se jejich syna ujal právě pan Karas a stará se o něho jako jeho druhý otec. Pan Karas se velmi styděl za to, co provedl. V tento moment si všimli, že Tobiáš u stolu nesedí, tak se ho vydali hledat, pan Karas nechtěl, aby se manželka o incidentu dověděla. Mezitím se chlapec probudil, nevěděl, kde je a kolik je hodin, chtěl jen odtud pryč, nechtěl být sám zamčený ve skladu. Pan Karas měl obavy, jestli chlapci příliš neublížil či ho dokonce nezabil, když ho uviděl, měl upřímnou radost, to byl pro něho ten nejlepší štědrovečerní dar. Chlapec se upravil a přidal se k ostatním, milostivá paní mu věnovala více pozornosti než ostatním, dozvěděla se, co se stalo, ale muži nic nevyčítala, věděla, že si to sám vyčítal až dost.

Tento příběh obsahuje sociální motiv, zobrazený postavou chudého učně, jenž napsal i Anton Pavlovič Čechov („Vaňka“). Vaňkovi ubližují a jeho situace se s velkou pravděpodobností nezmění, nemá nikoho, kdo by se ho zastal, zatímco příběh Tobiáše není tak tragický. Principál svého činu lituje, má o učně obavy a jeho

manželka mu svou péčí vynahradí prožitou bolest. Autor zobrazuje rodinu českého obchodníka ve velkoměstském prostředí. Dává do kontrastu paní domu (Kristinu) a jejího muže vykresluje jako bezohledného člověka, který je na své podřízené velmi přísný. Protikladem je mu manželka, která je ke všem milá, starostlivá, atd. Kontrast zobrazuje ve smyslu Herrmannova sklonu k sentimentu jako vliv „strážkyni tradic“, využívá sílu vánoční atmosféry a řešení v jejím duchu.⁷⁴

Další Herrmannova povídka nese název „*Hvězda betlémská*“. Autor vypráví příběh Vratislava Náhody, který se odehrál na Štědrý den. Vratislav sledoval mladou krásnou ženu, byl jí zcela očarován, jevila se mu jako cosi nadpozemského, příčinou jeho přeludu mohl být hlad, protože Vratislav celý den nic nejedl a těch pár krejcarů, co měl, měla mu stačit na štědrovečerní pokrm. Vratislav byl suplentem, ale bohužel bez místa. Náhoda sledoval svou „betlémskou hvězdu“, která obcházela obchody, ve kterých nakupovala vánoční dary, u posledního krámu ji upadla rukavice, Vratislav ji sebral, a když dívka z obchodu vycházela, chtěl jí rukavičku vrátit, ale ona ho požádala, aby jí pomohl s krabicemi v domnění, že je to jeho práce. Nepodívala se ani na jeho vizitku. Když přišli do domu, kde slečna Julie bydlela, odmítl za odnos balíčků vzít peníze a vysvětlil jí a jejímu otci, že je suplentem bez místa a dívce chtěl jen pomoci. Juliin otec byl úředníkem a jméno Vratislav Náhoda mu bylo povědomé, odešel do pracovny, když se vrátil, oznámil Vratislavovi, že podepisoval jeho jmenování na novoměstský ústav, Vratislav o ničem nevěděl. Byl pozván druhý den na návštěvu, aby omluvil ono nedorozumění. Vratislav odešel na večeři do hospůdky za svými kolegy, kterým vyprávěl, co se mu přihodilo.

Stejně jako v předešlé povídce i v této nalézáme sociální motiv, je zastoupen v osobě suplenta bez práce, který neměl peníze ani na jídlo. Jeho osud se však změnil, když potkal slečnu Julii, která se mu jevila jako hvězda betlémská. Stejně jako betlémská hvězda dovedla tři mudrce na místa, kde se narodil Ježíš Kristus a přinesla tak zprávu o jeho narození, tak pro Vratislava Náhodu byla Julie betlémskou hvězdou, která mu přinesla šťastnou novinu o jeho budoucí práci, o konci chudoby. „Zraky Náhodovy bezděčně zabloudily k dívce. „Hvězda betlémská mne nezklamala ...“ řekl

⁷⁴ FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989, 371 s. ISBN 80-7021-018-4.

vroucně.“⁷⁵ Pro Vratislava Náhodu byl tento Štědrý večer nejžalostnější, ale zároveň nejkrásnější.

Ignát Herrmann ve svých vánočních dílech využívá sociální motiv. Většina jeho děl se odehrává v Praze, do některých děl autor zakomponoval své osobní zkušenosti, především z kupeckého oboru. Dalšími vánočními povídkami jsou: „Jmelí“, „Co schází v kuchařce Magdaleny Dobromily Rettigové“, „Mikulášská“, „Na vánočním trhu v Praze“, „Vánočka“ a mnoho dalších.

Kromě výše zmíněných napsal vánoční povídku i František Xaver Svoboda („Baruščin stromeček“), Jindřich Šimon Baar („Na dlouhou cestu“) či František Sokol-Tůma („Podpora stáří“). V české vánoční povídce se především uplatňuje sociální motiv, který můžeme nalézt u autorů 19. i 20. století.

3.2.2 Česká vánoční povídka od 20. století až do současnosti

Mezi autory vánoční povídky 20. století můžeme zařadit Ludvíka Aškenazyho, Vlastu Javořickou či autora přelomu 20. a 21. století Věroslava Mertla.

Ludvík Aškenazy byl český dramatik, prozaik, publicista, autor rozhlasových her a knih pro děti. Ludvík se narodil v roce 1921 v Českém Těšíně, do česko-židovské rodiny. Studoval v Polsku, střední školu v Stanislavi a v Lvově slovanskou filologii a všeobecné dějiny. Kvůli vypuknutí 2. světové války Univerzitu nedokončil, byl evakuován do Kazachstánu, kde také krátce vyučoval. Od roku 1942 až do konce války bojoval v řadách československého armádního sboru (boje u Sokolova), během války získal několik sovětských a českých vyznamenání za statečnost. Po skončení války se seznámil s dcerou Heinricha Manna, kterou si později vzal za ženu.

Pracoval jako reportér a zahraniční politický komentátor Pražského rozhlasu, díky této práci často cestoval (Polsko, NDR, USA, Indie, Itálie, Japonsko), také působil jako válečný zpravodaj v Izraeli. Spisovatelem z povolání se stává až na konci 50. let. Po srpnových událostech roku 1968 emigroval s rodinou do Mnichova

⁷⁵ Hvězda betlémská. HERRMANN, Ignát. *Vánoční koledy*. 2. vyd. Praha: Česká grafická Unie, 1921, s. 87.

a později se odstěhoval do Itálie, kde v roce 1986 zemřel. Jeho dva synové, Heinrich a Ludwig Mannové, se věnují filmové režii.

Prispíval do periodik „Host do domu“, Kulturní tvorba“, „Literární noviny“, „Nový život“, „Divadlo“, „Plamen“, „Umění a řemesla“. Věnoval se především rozhlasové dramatice, jeho hry z 60. let byly vysílány v zahraničí, v exilu naopak psal německy a díla byla přeložena do češtiny. Aškenazy je také autorem scénářů k filmům, jeho prózy byly dramatizovány a uváděli je na prknech amatérských divadel, na profesionálních scénách to byly inscenace: „Ukradený měsíc“, „Milenci z bedny“, „Praštěné pohádky“, „Na jednom stromě“ a především **„Jak jsem se ztratil aneb Malá vánoční povídka“**.⁷⁶

Na Štědrý den se malý Jakub ztratil svému otci při nákupu stromku a sám bloudí ulicemi Prahy. Jakub otce ztratil z dohledu, jelikož uviděl pána, který nesl kapra, povídal si s ním a přemlouval ho, aby kapra pustil do Vltavy. Po tom, co se rozešli, došel na Václavské náměstí, kde se před ním otevřely dveře podzemního výtahu vinárny, chlapec bral tyto dveře jako bránu do pekel a šel se tam s „čertem“ podívat. Jakubovi se nestýskalo, došel na Malou Stranu, kde poslední lampář rozsvěcel plynové lucerny, jedny z posledních. Zde také spatřil dívku prodávající zápalky, al viděl ji jen on. Lampář chtěl chlapci dát teplou polévku, ale chlapec se rozhodl zůstat s dívkou. Před hospodou spatřil poštovní vůz a koně, který s ním mluvil. Před hospodou opět spatřil děvčátko, ale s pivem pro tatínka. Pošťák pan Klement se vracel k vozu a i s chlapcem jel domů na čaj, ve světnici byl i kuň. Zásilka, kterou nemohl doručit, byla pro Jakuba z Prahy, tak ji Jakub otevřel, v krabici byl dostavník s lipicány, kteří byli živí, z dostavníku vystoupil Jakub, holčička se sirkami, kteří mu připomněli, že musí domů, že ho všichni hledají. V dostavníku byl i pán s kaprem, který mu oznamoval, že kapra pustil. Pan Klement uschoval balík u sebe a Jakub si mohl kdykoli přijít hrát, dostal i klíč, pak ho pan Klement odvezl na okrskovou stanici. Na policejní stanici pomocí hry zjistili, kde chlapec bydlí a odvezli ho domů.

Tato povídka se odehrává v zasněžené Praze o Vánocích. Příběh je na hranici snu a skutečnosti, vypráví o bloudění a setkávání, o fantazii a dobrosrdečnosti. Je

⁷⁶ KUNC, Jaroslav. *Ludvík Aškenazy*. Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 2011 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=246>

příběhem chlapce, který se v zimě ztratí rodičům a neví, jak se vrátit domů. Nalezne ho pan Klement, jak venku spí, protože byl promrzlý, vezme chlapce k sobě domů, aby se ohřál a najedl, potom ho odveze na stanici. Vše skončilo dobře, chlapec se vrátil šťastně domů, nečekal ho stejný osud jako Andersenovu dívku se zápalkami. Můžeme zde nalézt pro Aškenazyho typickou konfrontaci dětského světa se světem dospělých, děti napodobují dospělé a hrají si na ně či naopak. Hlavním motivem je hledání domova. Přes všechna dobrodružství, která Jakub prožil, nakonec chce zpátky domů k rodičům, je mu smutno. Nostalgická atmosféra vzpomínek na dětství je patrná v celé povídce, díky dětské představivosti není nic nemožné.⁷⁷

Vlasta Javořická byla česká prozaička. Vlastním jménem se jmenovala Marie Zezulková, rozená Barešová. Její otec byl lékařem v rodné vesnici Studená (u Telče). Po absolvování hospodyňské školy se vdala za účetního, který byl později majitelem továrny na uzeniny, s ním vychovala šest dětí (pět vlastních a jedno osvojené). V rodné obci vedla ochotnický spolek. Práce vydávala v „Brněnských ilustrovaných listech“, v celé řadě katolických kalendářů a regionálních periodik, později i např. v „Lidové demokracii“ a přispívala i do krajanských listů v USA („Denní hlasatel“, „Národ“ atd.), kam emigrovaly její tři dcery. Vlasta Javořická psala pohádky, romány a povídky, její prózy můžeme zařadit mezi typickou ženskou oddechovou četbu, kdy ženským údělem je přinášet oběti pro rodinu. Tento pohled vychází z autorčina patriarchálního konzervatismu a katolicismu.⁷⁸

Mezi vánoční povídku můžeme zařadit její dílo „**Dar Štědrého večera**“. Autorka vypráví příběh starého mládence, doktora Charváta, který si za celý rok na společnost nepotrpěl, na Štědrý den nechtěl být sám. V tento den byl rád v něčí společnosti a rád vzpomínal. Tyto Vánoce u něho byl na návštěvě mladý medik, syn jeho dlouholetého přítele, Jaro Vichita. Ve svém vzpomínání se dostali až na lásku, nešťastnou lásku. Jaro se zpočátku nechtěl se svým trápením svěřit, ale když se svěřil doktor Charvát s tím, že jeho první láska byla donucena svým otcem vzít si jiného.

⁷⁷ SLEZÁKOVÁ, Barbora. „Vždyť jsme si jen hráli...“. In: 25fps: internetový časopis [online]. 2011 [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: http://25fps.cz/2011/hry-a-sny/#_ftn10

⁷⁸ MOCNÁ, Dagmar. Vlasta Javořická. In: Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 2007 [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.slovníkeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=500>

Ač po ní měl ještě mnoho známostí, náhradu za ní nenašel, nyní žije v její blízkosti, v jedné vsi. Jarova dívka se vdala jen proto, aby získala lepší partii, tím Jaro zanevřel na lásku i na ženy. Společně šli na půlnoční do kostela, po mši se potkali s paní Trazníkovou a její dcerou Valdou. Jelikož měli stejně smutnou zkušenost, i Valda byla zamilovaná do hochy, ale on ji měl rád jen proto, že se domníval, že je bohatá, když zjistil, že tomu tak není, opustil ji. Stali se z nich přátelé, když ale Jaro zjistil, že Valdě nadbíhá jiný, uvědomil si, že ji miluje a chce za ženu jen ji. A tak se za rok sešli všichni v domě Trazníkových, s vyhlídkou na brzkou svatbu. Doktor Charvát, ač byli pro něho cizí lidé, přivlastnil si je a oni jeho, to byl pro něho nejkrásnější dar Štědrého večera.

Povídku řadíme do tohoto žánru, protože se odehrává na Štědrý večer a právě v tento den se seznámí ženou zklamaný Jaro s Valdou, spřátelí se a postupem času najdou v sobě zalíbení. O rok později, opět na Štědrý den, je jasné, že v nejbližší době bude veselka a kromě toho doktor Charvát získá „rodinu“, kterou nikdy neměl. Jaro se tedy na Štědrý den seznámí se svou budoucí ženou, i když se zařekl, že na žádnou ženu už nikdy ani nepomyslí a doktor Charvát získal „rodinu“, po které vždy toužil.

Mezi další její díla patří „Pokoj lidem dobré vůle“, „Pohádka bílé zimy“, „Kaplička v lese“, „Pohádka o malém smrčku“ a další.

Ještě bych mohla zmínit povídku **Jaroslava Mertla**, českého spisovatele, esejisty, publicisty a básníka, „**Svatební cesta**“. Motiv vánoc v této povídce přiměje dva staré lidi, aby se zamysleli nad svým životem. Na Štědrý den se v lázních rozhodli vzít, ale nejsou šťastní, oba jsou citově vyhaslí a nejsou schopni, či nechtějí cestu k partnerovi najít. Svatba a Štědrý den jim otevřely oči a odkryly jim to, co skutečně chtějí.⁷⁹

3.2.2.1 Současní autoři písíci vánoční povídky

Eduard Martin je pseudonym PhDr. Martina Petišky, současného českého básníka, dramatika, scénáristy a autora literatury pro mládež, narozeného v roce 1951 v Praze. Jeho otec byl spisovatel Eduard Petiška a jeho strýcem byl básník a prozaik František

⁷⁹ FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989, str. 398. ISBN 80-7021-018-4.

Vinant, jejichž tvorbou byl Eduard ovlivněn. Po maturitě začal studovat na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy ruský jazyk a srovnávací literaturu (u Václava Černého), kvůli zrušení oboru začal studovat polštinu a divadelní vědy. Po ukončení školy se věnoval psaní a příležitostně i lektorské a režijní práci. V roce 1991 založil nakladatelství Martin, kde mimo jiné vydává „Almanach českých šlechtických rodů“.⁸⁰

Během studií začal vydávat svou vlastní poezii a dramatickou tvorbu, potom přešel na prózu, především na fantastické (vědeckofantastické) povídky, prostřednictvím neobvyklých jevů zkoumá různé aspekty lidské povahy a vztahů. V dílech využívá ich-formy a filozofické asociace. Patří sem cyklus povídek jako „Lidé z modré galaxie“, „Láska v modré galaxii“ či „Kniha upírů“ nebo „Andělé a démoni“.⁸¹ Inspiroval se u svého otce a napsal několik knih pro dětské čtenáře. Jsou to například knihy „Zlatý ďábel“ či „Vánoční pohádka“.

„*Vánoční pohádka*“ je příběh malého chlapce Tomáše vyprávěný v er-formě, odehrávající se na Štědrý den. Prvním fantastickým prvkem je, že si Tomáš postaví ze sněhu místo sněhuláka kočku Vločku, která obživne, to se stává jen jednou za rok v době Vánoc. Druhým fantastickým prvkem je převtělení, Tomáš se nejprve ocitne v kůži jejich kocoura Fišty, kterého zlobí a trápí ho hladem, potom v kůži sousedky Julinky, které dělá neustále různé naschvály a nakonec v těle babičky, jejíž prosbu o pomoc bere jako obtěžování. Tyto výměny rolí otevrou Tomášovi oči, zažije na vlastní kůži nepříjemnosti, kterým byli vystavováni ostatní, to co se jemu zdálo být směšné, ostatním tak nepřipadalo. Od té doby změnil své chování, netrápil kocoura ani nedělal Julince naschvály a babičce se snažil pomáhat ze všech svých sil.

Napsal také knihy s krátkými vánočními povídkami, první nese název „Ježíšek pro mě“, vydaná v roce 2011 a o rok později, v roce 2012, byla vydána sbírka povídek „*Je tu přece Ježíšek*“. Jeho povídky jsou prezentovány jako výpovědi skutečných

⁸⁰ VOJTKOVÁ, Milena. *Eduard Martin*. Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 2010 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=803&hl=Martin+Peti%C5%A1ka>

⁸¹ KÁBRT, Jiří. *Martin Petiška (Eduard Martin): Člověk, tvůrce, nakladatel*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jan Halada, CSc., str. 15

osob, u kterých uvádí jen iniciály. U vánočních povídek se inspiroval Charlesem Dickensem. Z většiny jeho realistických příběhů plyne ponaučení, čtenář je „donucen“ se zamyslet nad sebou, nad svým životem.⁸²

Příkladem mohou být povídky: „*Ježíšek a koloběžka*“, která obsahuje sociální motiv. Příběh se odehrává v předválečné době v chudé rodině, otec ztratil práci, a přitom měl živit čtyři děti. Chodil do hospody na pivo, manželka to neviděla ráda a posílala syna, aby pro tatínka do hospody zašel. V hospodě se chlapce ptali, co by si přál na Vánoce, on jim odpověděl, že touží po koloběžce, jenže z finančního hlediska to nebylo možné. Když přišel Štědrý večer a děti rozbalovaly dárky, ale koloběžka mezi nimi nebyla, chlapci bylo do pláče. Potom kdosi zabouchal na dveře a zacinkání, když chlapec otevřel dveře, stála za nimi koloběžka a na ní bylo napsáno „Koloběžka od Ježíška“. Příběh je vyprávěn v ich-formě a jeho autor, ač pátral po dárci, nikdy ho nevypátral.

Povídka „*Andělé milují vytrvalé*“ je napsána také v ich- formě a je vyprávěním mladé vyčerpané ženy, která byla na konci svých sil. Dívka měla malé dítě, rodiče manžela byli nemocní, s manželem rozjížděli novou firmu a ona sama měla také zdravotní problémy. Před Vánocemi potkala starou kamarádku, která jí radila, aby od manžela i s dítětem odešla k ní a bratrovi, jinak jí to zničí. Dívka si šla promluvit i se svou sousedkou, která ji dokázala vždy poradit, ta jí řekla, že je statečná, vytrvalá a trpělivá a takové lidi, že andělé milují, utěšila ji tím, že když lidé mají pocit, že už to nezvládnou, že už se nezvednou ze dna, je jejich cíl na dosah. Vánoce strávila ve své rodině, tchán s tchýní se uzdravili a pomáhali jí. Na Tři krále se zbavili i finančních problémů, protože jejich největší dlužník jim celý dluh zaplatil. Mladá žena se rozhodla nezradit rodinu a trpělivě vyčkat. Vše nakonec skončilo dobře.

Mezi jeho další povídky patří: „Vánoční láska“, „Válečné Vánoce“, „Vánoční bonbon“, „Štědrovečerní dům“, „Půlnoční“, „Dárky“, „Osud“, „Představ si, můj strejček ještě nevěří na Ježíška“ a mnoho dalších.

⁸² FENCL, Ivo. *Spisovatel Martin Petiška píše ve specifickém stylu „short story“*. Spisovatelé a knihy [online]. 2014 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/knihy-lide/autori-a-knihy/spisovatele-a-knihy/5119-martin-petiska-spisovatel>

Petr Šabach je český spisovatel, který je známý především svými humoristickými romány a povídkami. Jeho otec byl vojákem z povolání a matka úřednicí ministerstva školství a kultury. Začal studovat střední knihovnickou školu, přešel na gymnázium, odkud byl vyloučen a vrátil se na střední knihovnickou školu. Potom dálkově studoval teorii kultury na Filozofické fakultě UK. Byl zaměstnán jako technický redaktor, metodik, noční hlídač, inventurník, odborný a od roku 2001 je na volné noze a vyučuje tvůrčí psaní na Literární akademii (Soukromá VŠ Josefa Škvoreckého v Praze).⁸³

Povídky, případně publicistiku, publikovali Šabachovi od roku 1975 v „Mladé frontě“, „Práci“, „Tvorbě“, „Kmeni“, „Kulturním rozvoji“, atd. Dle jeho próz byla natočena řada filmů, režisérem Janem Hřebejkem, např.: „Šakalí léta“, „Pelišky“ nebo „Pupendo“. Píše povídky a novely, do kterých vkládá autobiografické prvky a nostalgii, je zaujatý všedností a okrajovostí jako literární a životní hodnotou.⁸⁴

Do žánru vánoční povídky, lze řadit jeho povídku „*Vánoční pohádka*“. Ta vypráví o dívce, která hleděla do výlohy zeleniny a chtěla mamince koupit k Vánocům míchaný kompot, jenže neviděla na cenu, v kapse měla jen 40 korun. Potom k ní přistoupil cizí pán, který ji již chvíli pozoroval, připomínal pohádkového dědečka. Dívka se mu svěřila se svým problémem a on vytáhl z kapsy šupinu a daroval jí dívce s tím, že je kouzelná a splní ji každé přání. Když se chystali vstoupit do obchodu, dostal starý muž epileptický záchvat. Prodavač vyběhl s obchodu, aby muži pomohl. Dívka mu půjčila peněženku, aby ji dal starci do úst, jinak hrozilo, že si překousne jazyk, a šla zavolat záchranku. Když se vracela, všimla si, že kompot stojí 39 korun, takže na něho celou dobu měla peníze, jenže teď byly její úspory v zubech onoho starého pána. Jindřiška uprosila záchranáře a pod záminkou rozloučení chtěla získat své peníze zpátky, ale to se jí nepodařilo. Potom co sanitka odjela, vedoucí obchodu šel do kanceláře, Jindřiška vzala kompot a na jeho místo položila šupinu,

⁸³ JANÁČEK, Pavel. *Petr Šabach*. Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 2009 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=872&hl=Petr+%C5%A0abach>

⁸⁴ Tamtéž

kteřou od starce dostala, nechala ji tam, aby přinesla štěstí panu vedoucímu. Doma byla maminka nadšená z dárku, ale Jindřiška neprozradila, kolik ji dar stál.

Povídku lze zařadit do tohoto žánru, protože děj se odehrává na Štědrý den, dívka chce mamince udělat radost, chce jí koupit dárek. Stařec, který ji pozoruje, k ní přistoupí a daruje jí s dobrým úmyslem šupinu pro štěstí, dívka není z daru, který pro ni nemá velkou cenu, nadšená. Potom dostane stařec epileptický záchvat a dívka bez váhání poskytne svou peněženku, aby si stařec neprokousl jazyk, následně zavolá sanitku. Bohužel ale potom co dívka zjistí cenu kompotu, pro ni cenově dostupného, vzpomene si, že peníze jsou v peněženke, kterou svírají zuby starcovi a dívka se jí pokusí starci z úst vyrvat, což se jí nepodaří, tak se uchýlí k výměně („krádeži“) kompotu, za šupinu pro štěstí od starce. Dívčiny úmysly jsou čisté, chce udělat radost mamince, ale prostředky, které následně použije již tak „čisté“ nejsou. Příběh má šťastný konec, starci je poskytnuta odborná pomoc a dívka matce udělá darem radost.

Autor svým způsobem modifikuje vánoční povídku, zachovává v ní dobrý skutek, ale poukazuje i na prostředky, které lidé používají k tomu, aby dobré skutky a radost vykonali. Další autorovy povídky jsou „Balada štědrovečerní“, „Pražské Vánoce pana Yamady Hanako“, „A nakonec Vánoce“, „Vánoce doktora Hrdličky“ a „Svatvečer“.

Mezi další současné autory, kteří napsali vánoční povídku, můžeme řadit např.: Františka Nepila a jeho výbor z textů nazvaný „Vánoce mám rád“, Halinu Pawlowskou a její povídku „Mám to ve svých rukou“, Michala Viewega a jeho dílo „Něco na těch Vánocích být musí“, či Irenu Obermannovou a její povídky „Dvojitý život Ježíška, panáčka“ a „Salátový dýchánek“ a mnoho dalších autorů.

Kromě těch známých autorů, psali vánoční povídku i autoři neznámí, či již zapomenutí jako jsou: J. Vítek – „Štědrý večer chudého dítěte“, P. Debmelová – „Vánoce starého Kristiána“, Marie Klímová – „Sypejte ptáčkům“ atd.

3.3 Shrnutí vývoje české vánoční povídky

Vzhledem k tomu, že na přelomu 18. a 19. století u nás probíhá národní obrození, jehož úkolem bylo pozvednout český jazyk na úroveň německého jazyka, vzniká česká vánoční povídka až po tom, co se k nám dostaly vánoční povídky Charlese

Dickense z Anglie, tedy v 19. století. Vliv Charlese Dickense na českou vánoční povídku je patrný, čeští autoři využívají hojně sociálního motivu, který v tento žánr zavedl právě anglický spisovatel. V 19. století se v literatuře uplatňuje směr zvaný realismus, který využívají čeští autoři ve svých povídkách, vznikají tedy příběhy, které prožil sám autor či příběhy, které mu zprostředkovali jeho přátelé a známí.

Modifikace tohoto žánru v české vánoční povídce nenajdeme, spíše najdeme drobné nuance, které se odvíjí od zkušeností autorů, místa jejich pobytu, jejich zaměstnání, atd. Bohužel nenalezneme českého autora, který by byl teoretikem české vánoční povídky a autorů, kteří se zabývají tímto žánrem, také není mnoho. V 19. století je to především Václav Kosmák, později se k němu přidávají další autoři jako: Karel Klostermann, Ignát Herrmann, Vlasta Javořická a ze současných autorů třeba Eduard Martin či Petr Šabach.

3.4 Závěr: Česká vánoční povídka versus ruská vánoční povídka

V ruské tvorbě nalezneme vánoční povídky již na počátku 19. století, byly sice ojedinělé, ale existovaly a ovlivňoval je romantismus. Naplno se rozvinuly s příchodem vánoční povídky z Anglie v 40. letech 19. století. Po revoluci v roce 1917 se vytratili a vrátili se v 80. letech 20. století. Kdežto česká vánoční povídka vzniká až ve 40. letech 19. století, kdy se k nám dostaly vánoční povídky Charlese Dickense.

Zatímco ruských autorů, kteří psali vánoční povídky je mnoho, o českých autorech toto říci nemůžeme. Ruští autoři, oproti českým, psali vánoční povídky „masově“. Mimo to mezi ruskými autory nalezneme i teoretika vánoční povídky Nikolaje Semjonoviče Leskova, který určil tři kritéria, která musí povídka obsahovat, aby náležela do žánru vánoční povídky, nikoho takového mezi českými autory nenalezneme.

České vánoční povídky jsou převážně ovlivněny sociálním motivem a vánočními knihami, které napsal anglický spisovatel Charles Dickens. Mimo sociálního motivu využívají čeští autoři převážně scény ze svého života, či životů svých blízkých, drží se striktně realismu. Výjimkou v české tvorbě představuje Ludvík Aškenazy a jeho dílo „Jak jsem se ztratil aneb Malá vánoční povídka“, či dílo Eduarda Martina

„Vánoční pohádka“, ve kterých nalezneme fantastické prvky (zvířata, která mluví lidským hlasem, převtělení se do těla druhého, ...). U některých českých autorů jako jsou Václav Kosmák a především Eduard Martin z povídek plyne pro čtenáře mravní ponaučení, povídky „nutí“ čtenáře se zamyslet nad sebou a nad svým životem. Kniha „Je tu přeci Ježíšek“ upozorňuje na stálou přítomnost lásky, a to nejenom o Vánocích, autor se snaží poukázat na to, že zázraky můžeme nalézt i v zdánlivě nenápadných chvílích našeho života. Vánoční atmosféra tedy nemusí probíhat jen o Vánocích, k této modifikaci dochází i u ruské autorky Ludmily Ulickoj.

V ruské vánoční povídce můžeme nalézt stejně jako v české povídce sociální motiv, ale rozhodně nepřevažuje, doplňují ho fantastické motivy s vlivem romantismu, které spojují záhady a nadpřirozeno s národní tradicí a folklórem („Strašná věštba“, „Noc před Vánoci“). Stejně tak je možné nalézt parodická díla na vánoční povídky, příkladem může být dílo Antona Pavloviče Čechova „Děsivá noc“, parodie na tento žánr mezi českými povídkami nenalezneme.

Lze konstatovat, že v ruské literatuře mají vánoční povídky své nepopíratelné místo, autoři používají různé motivy a modifikace k obměně žánru. Česká literatura obsahuje taktéž řadu vánočních povídek, ale nelze jejich množství ani žánrové proměny srovnávat s ruskou vánoční povídkou. Z hlediska literárně-vědeckého, které se zabývá tímto žánrem, lze říci, že českých článků a vědeckých prací je nesrovnatelně méně než těch ruských.

Použitá literatura:

Primární literatura:

ДУШЕЧКИНА, Елена Владимировна. *Русский святочный рассказ: Становление жанра*. Санкт-Петербург: СПбГУ, 1995, 256 s. ISBN 5 - 8 7 4 0 3 - 0 4 9 -2.

ЕСАУЛОВ, Иван Андреевич. *О некоторых особенностях рассказа А. П. Чехова „Ванька“*. In: Проблемы исторической поэтики: Евангельский текст в русской литературе ХУШ-ХХ веков. Петрозаводск: Издательство Петрозаводского государственного университета, 1998, s. 479 - 483. ISBN 5-8021-0020-6.

ЕРМОЛЕНКО, Станислав., ПРОСКУРИНА, Елена Николаевна; Поэтика смерти — воскресения в рассказе В. Набокова «Рождество». Филологический класс. 2005(13), 66 - 70. ISSN 20712405.

Козина Татьяна Николаевна. – *Тема Рождества в современной прозе* // Известия ПГПУ им. В.Г. Белинского. 2012. № 27., С. 292–295.

КОЗИНА, Татьяна Николаевна. Метаморфозы рождественского архетипа в современном рассказе. Известия высших учебных заведений. Поволжский регион: Гуманитарные науки., 2012, № 2 (22), с. 84-90.

ПРАНЦОВА Галина Васильевна. *Элективные курсы по литературе: 10-11 классы: Программы. Тематические планы. Методические рекомендации. Хрестоматия*. – М., 2006. – с.37 – 47

ПРАНЦОВА Галина Васильевна. *Жанр рождественского рассказа в современной русской литературе* //Литература в школе. – 2011. - №11. – С.17-20.

ПРАНЦОВА, Галина Васильевна. *"Происходило Рождество. странное, смещенное."*: рассказ Л. Е. Улицкой "Путь осла": урок внеклассного чтения ; X-XI класс Русская словесность. - 2010. - № 2. - С. 26-30

САДОВНИКОВА, Татьяна Валерьевна. *Поэтика цикла Л. Улицкой „Детство-49“*. Филологический классс. 2014. №2 (36), с. 88-94.

СТАРИГЫНА, Наталья Николаевна. *Святочный рассказ как жанр*. In: Проблемы исторической поэтики. Петрозаводск: Издательство Петрозаводского государственного университета, 1992, s. 113-127. ISBN 5-230-08913-X.

VASILYEVA, Jelena. *Модификация жанра святочного рассказа в русской литературе конца хх. века: (на примере анализа произведения В. Токаревой „Рождественский рассказ“)*. In RICHTEREC, Oldřich (ed.). *Dialog kultur IV*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2007, s. 251-254. ISBN 978-80-86845-73-9.

FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989, 439 s. ISBN 80-7021-018-4.

DRESLER, Václav. *Jakub Arbes, život a dílo*. V Praze: J. Hynek, 1910.

HERYNEK, Petr. *České Vánoce*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. Str. 159. ISBN 80-247-0760-8.

HOMOLOVÁ, Květa, Mojmir OTRUBA a Zdeněk PEŠAT. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. Vyd. 2. Praha: Československý spisovatel, 1982.

HŘÍBKOVÁ, Radka. *Vánoční povídky Dmitrije Galkovského*. [Christmas stories of Dmitry Galkovsky]. In RICHTEREC, Oldřich (ed.). *Dialog kultur IV*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2007, s. 245-250. ISBN 978-80-86845-73-9.

HŘÍBKOVÁ, Radka. *Žánrové proměny vánoční povídky v ruské literatuře*. [Changes i the genre of a Christmas story in Russian literature]. In DOHNAL, Josef; KŠICOVÁ, Danuše; POSPÍŠIL, Ivo (eds.). *Litteraria humanitas. Problémy poetiky XIV*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 59-67. ISBN 80-210-4179-X.

JANTAČOVÁ, Martina. *Václav Kosmák: monografická studie*. Praha, 2005. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Anna Stejskalová, str. 81.

KÁBRT, Jiří. *Martin Petiška (Eduard Martin): Člověk, tvůrce, nakladatel*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jan Halada, CSc.

KOTAČKOVÁ, Markéta. *Václav Kosmák*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Martin Reissner, Ph.D., str. 108

KROUTVOR, Josef. *Malá vánoční četba*. 1. vyd. Praha: Pulchra, 2010. 101 str. ISBN 978-80-87377-13-0.

LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Česká historie. ISBN 978-80-7106-963-8.

LESKOV, Nikolaj Semjonovič. *Perlový náhrdelník*. 1. soubor. vyd. Praha: Lidové nakladatelství, 1969, s. 9-29

NOVOTNÁ, Markéta. *Žánr „sváteční“ povídky v tvorbě A. P. Čechova*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce PhDr. Radka Hříbková, CSc.

PUŠKIN\ПУШКИН, A. S. *Evžen Oněgin\Евгений Онегин*. 2.vyd. Praha: ROMEO, 2007, s. 399. ISBN 80-86573-17-6.

Ruská a sovětská literatura pro pedagogické fakulty. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 221-223 Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

VAVŘINOVÁ, Valburga. *Malá encyklopedie Vánoc*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. str. 286. ISBN 80-85983-81-8.

ZINDELOVÁ, Michaela. *Česká vánoční kniha: obyčeje, zvyky, koledy, výzdoba, recepty a mnoho dalšího*. V Praze: XYZ, 2010. ISBN 978-80-7388-250-1.

Sekundární literatura:

AŠKENAZY, Ludvík. *Malá vánoční povídka*. Vyd. 2. Ilustrace Marika Janovská. Tábor: Zahrada, 2002. ISBN 80-903059-1-1.

BESTUŽEV-MARLINSKIJ, Aleksandr Aleksandrovič. *Strašná veštba*. 1. vyd. Přeložil Silvia Semaková. Bratislava: Tatran, 1984, 202 s.

BOCHOŘÁK, Klement. *Štědrovečerní návštěva: (povídky k Vánocům)*. Vyd. 1. Ilustrace Luisa Nováková. Třebíč: Akcent, 1998, s. 25-32. Akcent - Blok.

BOCHOŘÁK, Klement. *Štědrovečerní návštěva: (povídky k Vánocům)*. Vyd. 1. Ilustrace Luisa Nováková. Třebíč: Akcent, 1998, s. 48-63. Akcent - Blok.

BOCHOŘÁK, Klement. *Štědrovečerní návštěva: (povídky k Vánocům)*. Vyd. 1. Ilustrace Luisa Nováková. Třebíč: Akcent, 1998, s. 70-83. Akcent - Blok.

FRYNTA, Emanuel, ed. *Vánoce starého Kristiána: [povídky různých autorů]*. V Praze: Jos. R. Vilímek, 1940. s. 5-9, [III] Kroužek pestré četby; sv. 3.

FRYNTA, Emanuel, ed. *Vánoce starého Kristiána: [povídky různých autorů]*. V Praze: Jos. R. Vilímek, 1940. s. 86-94, [III] Kroužek pestré četby; sv. 3.

GOGOL', Nikolaj Vasil'jevič. *Noč' pered roždestvom: ruská komentovaná četba*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, 110 s.

HERRMANN, Ignát. *Tobiáškův Štědrý den a jiné povídky*. 1. vyd. ve SNDK. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1958.

HERRMANN, Ignát. *Vánoční koledy: drobné historky vánoční a sylvestrovské*. 2. vyd. Praha: Česká grafická Unie, 1921.

KOSMÁK, Václav a Vlasta JAVOŘICKÁ, NOVÁK, Pavel Kryštof (ed.) *Pokoj lidem dobré vůle*. Vyd. 2. Třebíč: Akcent, 2013. Vysočina (Akcent). ISBN 978-80-7497-001-6.

KOSMÁK, Václav. *Štědrý večer* in *Kouzlo Zimy*. 1. vyd. Třebíč: Vydavatelství Akcent, 2011, s. 186-195. ISBN 978-80-7268-853-1.

KLOSTERMANN, Karel. *Vánoce na Šumavě: hrst vánočních povídek s ilustracemi Petra Hilského*. 1. vyd. v nakl. Praam. Ilustrace Petr Hlinský. Písek: Praam, 2008, 174 s. ISBN 978-80-86616-23-0.

MARTIN, Eduard. *Je tu přece Ježíšek*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 167 s. ISBN 978-80-7195-640-2.

MARTIN, Eduard. *Vánoční povídka*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1988, 1 sv.

PAWLOWSKÁ, Halina. *Šťastné a veselé--* 2. Jihlava: Listen, 2008. Česká povídka. ISBN 978-80-86526-36-2.

RYCHLÍK, Alois Jiří a Jaroslav MOTAL. *Tichá noc*. Ilustrace Lenka Kotasová-Stanovská, Oldřich Páleníček. Vizovice: Lípa, 1997, s. 13-17. ISBN 80-86093-10-7.

ŠABACH, Petr. *A nakonec Vánoce*. Vydání první. Praha: Paseka, 2015. ISBN 978-80-7432-679-0.

ŠABACH, Petr. *Tři vánoční povídky*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-874-4.

Vánoční cesty domů: 10 povídek a příběhů českých spisovatelů. Vyd. 1. Ilustrace Mikoláš Aleš. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001, s. 7 -12 ISBN 80-86183-30-0.

Vánoční cesty domů: 10 povídek a příběhů českých spisovatelů. Vyd. 1. Ilustrace Mikoláš Aleš. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001, s. 119-126 ISBN 80-86183-30-0.

VIEWEGH, Michal. *Šťastné a veselé--*. Jihlava: Listen, 2006. Česká povídka. ISBN 80-86526-24-0.

elektronické zdroje:

Primární literatura:

БЫКОВ, Дмитрий. *Девочка со спичками дает прикурить*. Огонёк [online]. 2006, (№52): стр. 13 [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: <http://www.kommersant.ru/doc/2298197>

ДАНИЛЕНКО, Юлия Юрьевна. *Трансформация жанра рождественского рассказа в современной литературе: (Д. Быков, Л. Петрушевская)* [online]. Пермь, Российская Федерация [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: http://poetica.pro/files/redaktor_pdf/1429708779.pdf

ЕЛИЗАРОВА, Екатерина. *Кого боялись в святки, или Что такое «страшные вечера»?* Dostupné z: <http://shkolazhizni.ru/fengshui/articles/12357/>

ЖУКОВСКИЙ, Василий Андреевич. *Светлана*. Lib. Ru: Библиотека Максима Мошкова [online]. 28. 05. 2006 [cit. 2015-11-12]. Dostupné z: http://az.lib.ru/z/zhukowskij_w_a/text_0100.shtml

КОЗИНА, Татьяна Николаевна. *Рождественский и святочный жанры в русской прозе*. Философия/4. Философия культуры [online]. Россия: Пензенский государственный педагогический университет имени В.Г. Белинского. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: http://www.rusnauka.com/19_AND_2012/Philosophia/4_112441.doc.htm

Livelib: *Владимир Набоков* / биография [online]. 2012 [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: <https://www.livelib.ru/author/337#Биография>

МЕЛЬНИК, В. И. *Из чего рождается рассказ?* (Рассказ Владимира Крупина "Зимние ступени"). In: *Слово. Образовательный портал* [online]. Филология / Литература сегодня [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://www.portal-slovo.ru/philology/37272.php>

Особенности рассказов А. П. Чехова [online]. [cit. 2015-11-04]. Dostupné z: <http://www.kostyor.ru/student/?n=292>

РИА Новости: *Биография Людмилы Улицкой* [online]. 2013 [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: <http://ria.ru/spravka/20130906/961088752.html>

РИА Новости: *Биография Виктории Токаревой* [online]. 2012 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://ria.ru/spravka/20121120/911327236.html>

СОПОВА Александра. *Праздничный жанр – святочные рассказы*. Татьянин день [online]. 2010 [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: <http://www.taday.ru/text/158221.html>

Христианский творческий союз: *Святочные рассказы* [online]. [cit. 2015-10-30]. Dostupné z: <http://www.christianart.ru/index.php/2008-01-28-16-57-10/2011-05-02-10-36-05>

ШЕВЧУК, Алексей Дмитриевич. Эволюция главного героя в романе А. С. Пушкина Евг [online]. 2007 [cit. 2015-10-28]. Dostupné z: <http://www.proza.ru/2007/02/05-334>

FENCL, Ivo. *Spisovatel Martin Petiška píše ve specifickém stylu „short story“*. Spisovatelé a knihy [online]. 2014 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/knihy-lide/autori-a-knihy/spisovatele-a-knihy/5119-martin-petiska-spisovatel>

FENCL, Ivo. *Knihy Martina Petišky by se v pekle nelíbily*. Spisovatelé a knihy [online]. 2014 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/knihy-lide/autori-a-knihy/spisovatele-a-knihy/5027-knihy-martina-petisky-by-se-v-pekle-nelibily>

HORPENIAK, PhDr. Vladimír. *Vánoce v horách v povídkách Karla Klostermanna*. In: *Špičák na Šumavě* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.sumavanet.cz/spicak/fr.asp?tab=snet&id=192>

JAN Z HOLEŠOVA (+ 1436): *Pojednání o Štědrém večeru*. Masarykova univerzita [online]. Brno [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/podzim2005/CJ3MP_LSC1/um/stedry_vecer.pdf

JANÁČEK, Pavel. *Petr Šabach*. Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 2009 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=872&hl=Petr+%C5%A0abach>

KUNC, Jaroslav. *Ludvík Aškenazy*. Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 2011 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=246>

MOCNÁ, Dagmar. *Vlasta Javořícká*. In: Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 2007 [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=500>

Osobnost Ignáta Herrmanna: Životopisné údaje a literární dráha [online]. Brno [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/320562/ff_r/05-ZIVOTOPIS_Ignata_Herrmanna.pdf

SLAVÍČKOVÁ, Věra. *Karel Klostermann* [online]. , str.1-6 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/wp-content/uploads/2013/09/klostermann-med.pdf>

SLEZÁKOVÁ, Barbora. *"Vždyť jsme si jen hráli..."*. In: *25fps: internetový časopis* [online]. 2011 [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: http://25fps.cz/2011/hry-a-sny/#_ftn10

SMETANA, Vlastimil. *Václav Kosmák: Homér moravského lidu* [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.kronikahoracka.cz/vyznamne-osobnosti/kosmak-vaclav-kukatkar.html>

VOJTKOVÁ, Milena. *Eduard Martin*. Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 2010 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=803&hl=Martin+Peti%C5%A1ka>

Život spisovatele Karla Klostermanna v datech. Občanské sdružení Karel Klostermann - spisovatel Šumavy [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://www.klostermann.cz/stranky/zivot_zivotopis_spisovatele.html

Sekundární literatura:

ДОСТОЕВСКИЙ, Федор Михайлович. *Мальчик у Христа на ёлке*; BookZ.ru collection. [online]. 2003-2015 [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: http://bookz.ru/authors/dostoevskii-fedor/mal_4ik-734/1-mal_4ik-734.html

НАБОКОВ, Владимир. 2011. *Рождество*. Электронная библиотека LibOk.Net [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: http://www.libok.net/writer/1436/kniga/2985/nabokov_vladimir_vladimirovich/rojdество/read

УЛИЦКАЯ, Людмила Евгеньевна. *Капустное чудо*. Электронная библиотека bookZ.ru collection [online]. 2003-2015 [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: http://bookz.ru/authors/ludmila-ulicka/kapustno_342/1-kapustno_342.html

ЧЕХОВ, Антон Павлович. *В Рождественскую ночь*. Электронная библиотека RoyalLib.Com [online]. 2010-2014 [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: http://royallib.com/read/chehov_anton/v_rojdественskuyu_noch.html#0

ЧЕХОВ, Антон Павлович. *Ванька*. Электронная библиотека bookz.ru [online]. 1886. vyd. 20013-2015 [cit. 2015-01-04]. Dostupné z: http://bookz.ru/authors/4ehov-anton/van_ka_239/1-van_ka_239.html

ЧЕХОВ, Антон Павлович. *Страшная ночь*. SamoLit.com [online]. [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://m.samolit.com/read_html/3582/

ЧЕХОВ, Антон Павлович. 2012. *Шампанское: (рассказ проходимца)*. ЛитМир–Электронная Библиотека [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: <http://www.litmir.info/br/?b=114409>